48

Di Vincenzo Malagoli

Platonis Philoso-

PHORVM OMNIVM SE-
culorum longè principis Timæus, *vel de* Natura, Marsilio Ficino Flo-*rentino interprete.*

Oime Vincenzo Malagoli Novellarese 1942

PARISIIS,

Apud Iacobum Bogardum, ſub inſigni D. Chri-ſtophori, è regione gymnaſij Cameracenſiũ.

1 5 4 4.

Timæus Platonis.

SOCRATES. TIMAEVS. CRITIAS. HERMOCRATES.

V Nus, duo, tres. Quartus autem ô amice Timæe eorum qui à me heri conuiuio accepti, vicißim me accipiunt nunc, vbínam est? TI. Aduersa aliqua valetudine laborat ô Socrates. Non enim sponte ab hoc cœtu & disputatione abstinuisset. SO. Ergo tuum ô Timæe, & horum erit officium, quarti illius absentis partes implere. TI. Ita prorsus. Sanè nihil quoad fieri poterit, prætermittemus. Nam cùm laute abs te heri accepti fuerimus, haud æquũ sit, si non pari alacritate qui hîc sumus vicißim accipiamus. So. Non recordamini quæ vobis & quàm multa tractanda proposui? Ti. Partim quidẽ recordamur, partim verò tu, si exciderint suggeres. Immò verò nisi molestũ sit, breuiter illa ab exordio repete, quo magis ea nobis constent. So. Faciam equidem. Summa disputationis hesternæ erat, Respub. qualis mihi, & ex qualibus viris optima posse fieri videretur. Ti. Nobis certe omnibus valde probata sunt ô Socrates quæ dixisti. So. Principio agricolas cæterosque artifices à militibus separauimus. Ti. Certe. So. Cùm verò cui-

que quod pro naturæ instinctu præcipuè suum est, & singula tantum singulis artibus officia tribuere mus, illis quoque quos præ cæteris bella gerere oporteret, id vnum duntaxat, protegendæ scilicet ciuitatis munus iniunximus, & aduersus externos hostes, & aduersus ciues reip. euersores: ita vt erga subiectos tanquàm natura amicos mites sint, contra hostes verò prælio ferocissimi. Ti. Ita prorsus. So. Duplicem sane naturam in custodum animis esse debere diximus, & iracundã, & philosophico ingenio præcipuè accommodatam, vt recte in suos mansueti sint, in alienos autem feroces. Ti. Proculdubio. So. Quid autem de educatione dicemus? Nónne gymnicis exercitationibus, & musica, cæterisque decentibus disciplinis, eos à nobis institutos fuisse? Ti. Valde quidem. So. Ita educatos homines neque aurum, neque argentum, neque aliud quicquam proprium, aut habere, aut putare statuimus, sed tãquam adiutores publicosque ministros sola mercede contentos esse, tanta ab his quos tuentur exhibità, quanta moderatè viuentibus sufficere videatur. Stipendio præterea publico in commune vti voluimus, & ad communem inter se victum impẽdere, vt cæteris posthabitis omnibus solius virtutis & custodiæ curam habeãt. Ti. Hæc quoque ita abs te dicta fuerunt. So. Naturam præterea mulierum non aliter quàm virorum effin-

gi præcepimus, ſtudiáque omnia tam belli quàm pacis mulieribus cum viris eſſe communia. Ti. Id quoq; dictum. So. An tenetis memoria quæ de procreandis liberis diximus? Fortè verò ob rei ipſius nouitatem firmiter tenuiſtis. Communes quippe nuptias liberosque ſtatuimus, vt nemo natos ſuos diſcernat, ſed omnes ab omnibus conſanguinei exiſtimentur, dum æquales ferme natu fratres ſororesque viciſsim ſe iudicant, maioribus verò patrum vel auorum reuerentiam exhibent, erga minores autem tanquam filios & nepotes afficiuntur. Ti. Hæc quoque memoratu facilia ſunt. So. Vt autem quàm optimi ab ipſo initio pro viribus gignerētur, magiſtratus, vtriuſq; ſexus nuptiis præpoſuimus, qui clam ſortibus quibuſdam operam darent, vt praui prauis, boni cõtra bonis mulieribus miſcerentur, neque ulla ob hoc diſcordia oriretur, cum in congreſſu minus proſpero quiſque fortunam potius ſit, quàm conſilium principum culpaturus. Ti. Recordamur. So. Præterea ſanximus bonorum fœtus in patria alendos eſſe, aliorũ verò alios aliò clam mittendos. Adultos demũ vtroſque diligenter conſiderandos: vt ſi qui inter relegatos bonæ indolis ſint, in patriam reuocentur: ſi qui verò inter domeſticos contra videantur affecti, ſimiliter relegentur. Ti. Ita ſtatutum eſt. So. Num ſatis iam heſternam diſputationem quantum compen

dio licet, narrauimus? an aliquid etiã à me prætermissum ô amice Timææ recenseri desideras? TI. Nihil sane. hæc enim ferme sunt quæ tractabas. So. Audite deinceps quo pacto erga hanc quam descripsimus remp. sim affectus. Comparatione plane vobis aperiam. Quemadmodum si quis animalia eximiæ pulchritudinis intuitus seu picta, seu viua quidem, sed torpentia, motus gestusq́ue viuentium & certamen aliquod eorum spectare desideret: sic ego nunc libenter aliquem narrantem audirem, quo pacto suprà descripta ciuitas cum finitimis ciuitatibus decertaret, quídve tanta eius educatione disciplinaq́ue dignum, vel bello vel pace, tam dicendo quàm agendo erga ciuitates singulas demonstraret. Equidẽ ô Critia & Hermocrates mihi conscius sum non posse me eam vrbẽ virosq́ue pro dignitate laudare. Me quidem non posse nihil mirum, sed de veteribus quoque & huius seculi poëtis idem existimo: non quo poëticum genus contemnam, sed quòd euidens vnicuique sit, imitationis studiosos ea facile & optime imitari, in quibus fuerint educati: aliena verò lõgeq́ue ab eorum educatione remota, operibus quidem difficile, verbis etiam difficilius posse prout conuenit æmulari. Sophistas vtique & dicendi & aliarũ ferme præclarissimarum artium peritos esse arbitror: sed quia multas quotidie ciuitates pererrant, nec

proprias

proprias sedes vllas habent, vereor ne coniectura quidem assequi nequeant, quàm multa & qualia viri philosophi atque ciuiles, tam bello quàm pace erga singulos verbis & operibus agãt. Sola igitur vestra professio superest, tum natura, tũ disciplina philosophiæ, & rerum gerendarum studio pollens. Ti- *mæus quidem hic ex* Locris, *quæ vrbs in* Italia *iustißime gubernatur, nobilitate & opibus præstantissimus, summis magistratibus & honoribus functus est, & ad summa totius philosophiæ fastigia, vt opinor, ascendit.* Critiam *quoque scimus hæc vtraque consecutum.* Hermocratis *etiam naturam educationemque his omnibus quæ diximus tractãdis esse accommodatam, cum multis testimoniis moneamur, dubitare non licet. Quapropter rogantibus vobis heri de repub. disputari, libentißime parui, cùm cogitarem, quod deinde instituto operi superforet: à nemine commodius quàm à vobis modò velitis, posse tractari. Cùm enim ciuitatem ad bellum idoneam cõstitueritis, soli omnium vos quæ eam decent, vicißim omnia tribuetis. Cùm verò in superioribus quæ mihi iniuncta fuerant perfecissem, quæ modo retuli vobis tractanda commisi: vos autem communi consensu imperatum munus mutuo mihi parandi nũc sermonum conuiuij recepistis. Ego igitur adsum ad promissas epulas paratißimus.* Her. *Nos quoque oẽs ô So-*

crates vt pollicitus est modò Timæus, quod iubes pro viribus exequemur, præsertim cum nulla excusandi sit ratio, quo minus id facere debeamus. Nã præterito die cùm disputatione peracta mox ad hospitium quo apud Critiam suscepti sumus, rediremus, & inter eundum primò, & domi rursus de his rebus verba fecimus. Hic igitur nobis veterem narrauit historiam, quam velim ô Critia Socrati modò recenseas, vt cùm audiuerit, iudicet nunquid ad eam rem quã nos exequi iußit, conducere videatur. Cri. Faciundum est, si ita Timæo quoque videtur, tertio disputationis huius participi. Ti. Videtur sane. Cri. Audi Socrates miram quidem, sed plenam veritatis historiam, quàm Solo septem sapientum sapientißimus recensebat. Erat enim domesticus admodum amicusq́ue Dropidis proaui nostri, quod in carminibus suis ipsemet sæpe testatur. Auo autẽ nostro Critiæ, vt ipse nobis senex postea referebat, quandoque narrauit res gestas huius vrbis memorabiles, diuturnitate temporis hominumq́ue interitu obliteratas. Vnum verò præ cæteris facinus insigne recensuit, quod vobis nunc narrandum censeo, vt & tibi morẽ geramus, & deam cui hodierna pompa dicata est, hac narratione quasi quodam hymnorum cantu, vt par est, honoremus. Soc. Recte loqueris. sed quid istud tandem est, quod Critias non quasi verbis de-

scri-

ſcriptum,ſed quaſi ab hac ciuitate quondam geſtum ex Solonis narratione vobis aperuit? Cri. Referam priſcam mihi puero traditam ab auo hiſtoriã. Cùm ageret Critias annos, vt ipſe dicebat, circiter nonaginta, ego verò decem, celebrareturque ſolennis ille dies, in quo ad canendum carmina pueri conuocari ſolent, congregati ſumus & nos vnà cum proximis notisque pueris, nobisque à parentibus carminum canendorum certamen eſt iniunctum. Vbi multorum poëtarum carmina non pauca memoriter pronunciata ſunt, & Solonis verſus à plurimis puerorum vtpote nouitatem poëmatis admirantibus decantati. tum contribulis quidam, ſeu quod ita iudicaret, ſiue quod Critiæ blandiri vellet, videri ſibi inquit, cùm in cæteris ſapientiſsimum fuiſſe Solonem, tum in carminibus poëtarum omnium generoſiſsimum. His verbis, vt rectè memini, valde lætatus eſt ſenex. atq; ita ridens, inquit. Si Solo ô Amynander non tãtum relaxandi animi gratia, ſed dedita opera ſerioq; ſicut alij poëſim eſſet ſecutus, vel hiſtoriam quam ab Aegypto reuerſus inſtituerat abſoluiſſet, à qua quidẽ ſeditionibus cæterisque ciuitatis fluctibus deturbatus medio in curſu deſtitit, nec Homero, nec Heſiodo, nec alio quoquam poëtarum, vt opinor, inferior extitiſſet. Ad hæc ille: Qua de re ô Critia tractare Solo inſtituit? De maximis inquit, rebus ab hac ci-

uitate quondam gestis, quarum memoria apud nos temporis diuturnitate & interitu hominum extincta est. Dic quæso, inquitò Critia, quid illud opus, & quomodo actum, & à quibus habitum tanquam verũ Solo narrabat. Est, inquit, Aegypti regio Delta, cuius è vertice scinduntur fluenta Nili. Eius campi, Saïtica pascua nominantur. In quibus maxima ciuitas est, quam Saïm vocant. vnde Amasis fuit rex. Vrbis eius fundatrix dea fuit, quam Aegyptij Neïthen, Græci Athenan nominant. Ipsi porrò homines Atheniensium amici sunt, eisq́ue genere quodam cõiunctos esse se prædicant. Quò Solo profectum se honorificè acceptum fuisse referebat. Et cùm de vetustatis memoria ab illis sacerdotibus qui in hac re cæterorum peritißimi erant, quæsisset, expertum se esse dicebat, neque seipsum neque alium Græcorũ quẽquam cognitionem antiquitatis vllam habere. Quãdoque verò coram sacerdotibus, vt eos ad sua narrãda prouocaret, de antiquißimis illis Athenarum gestis rebus verba fecisse, Phoroneo primo & Niobe, pôstque inundationem mundi de Pyrrha & Deucalione, eorumq́ue posteritate, & de temporibus quibus singula contigerunt. Tũc ex sacerdotibus quẽdam grandem natu dixisse: O Solo Solo, Græci pueri semper estis, nec quisquam è Græcia senex. Cur istud diceret percontante Solone, respondisse sacerdotem:

dotẽ: Quia iuuenis ſemper vobis eſt animus, in quo nulla eſt ex vetuſtatis commemoratione, priſca opinio, nulla cana ſcientia. Quod ideo vobis contingit, quia multa & varia hominum exitia fuerunt, erũtq́ue. Maxima quidem aut ignis conflagratione, aut aquæ inundationibus prouenire neceſſe eſt: minora verò aliis quibuſlibet calamitatibus fieri. Nam quod apud vos fertur, Phaëthontem quõdam Solis filium currus aſcendiſſe paternos, nec patris aurigatione ſeruata, exuſsiſſe terrena, ipſumq́ue flãmis cœleſtibus conflagraſſe, quanuis fabuloſum videatur, verũ quodammodo eſſe putandum eſt. Fit enim longo temporũ interuallo cœleſtis circuitus permutatio quædam, quam inflammationis vaſtitas neceſſario ſequitur. Tunc hi qui edita & arida incolunt loca, magis pereunt, quàm mari fluuiisq́ue vicini. Nobis porrò Nilus cum in pleriſque rebus ſalutaris eſt, tum huiuſmodi à nobis arcet exitium. Quando verò dij aquarum colluuione terræ ſordes diluunt, paſtores ouium, atque bubulci qui iuga montium habitant, periculum illud euadunt, veſtræ autem ciuitates in planitie ſitæ impetu fluminum ad maria rapiuntur. Sed in hac noſtra regione neque tunc, neque aliâs vnquã aqua in agros ſupernè deſcendit, cõtrà verò ſurſum è terræ viſceribus ſcaturit. Quamobrem antiquiſsimarum rerum apud nos monimenta ſeruantur. Pro-

inde vbicunque nec imbrium tēpestas nimia, nec incendium ingens contingit, licet aliâs pauciores, aliâs plures, semper tamen homines sunt. Quæcunque verò à nostris siue à vestris siue aliis nationibus gesta sunt memoratu digna, modò ad aures nostrorū peruenerint, nostris in tēplis descripta seruantur. Apud vos quidem, & alias gentes res gestæ nuper, literis monimentisq́ue tradūtur, sed certis temporum curriculis illuuies immissa cœlitus omnia populatur. Ideo qui succedunt, & literis & musis orbati sunt. Quo fit vt quasi iuuenes iterum sitis & rudes, præteritarum rerum omnium prorsus ignari. Nam & ea ipsa quæ modo ex vestris historiis recensebas, à fabulis puerilibus ô Solo parum distant. Primo quod vnius tantum inundationis memineritis, cùm multæ præcesserint. Deinde quod genus maiorum vestrorū in regione vestra clarißimum & optimum ignoretis, ex quo tu & Athenienses cæteri nati estis, exiguo semine quondam publicæ cladi superstite. Quod propterea vos latuit, quia superstites illi eorumq́ue posteri literarum vsu multis seculis caruerunt. Fuit enim ante exitialem illam terræ illuuionem ô Solo Atheniensium ciuitas tam belli quàm pacis officiis præstantißima, eiusq́ue opera legesq́ue omnibus quorum memoria ad nos peruenit, excelluerūt. Tunc admiratum Solonem obnixè sacerdotes obsecrauis-

crauisse ait, vt omnia diligenter priscorum ciuium opera reuelarent. Atque illi sic à sacerdote quodam fuisse responsum. Nulla hoc inuidia prohibet Solo. dicam equidem libenter tui & ciuitatis vestræ gratia. Maximè verò gratia deæ, quæ & vestram illã, & hanc nostram condidit, educauit, instituit, priorem vestram annis mille, ex terra & Vulcano accipiens semina. posterioris autem huius nostræ vrbis res octo annorum milibus gestæ in sacris literis cõtinentur. Illorum ergo ciuium qui in hoc nouem milium annorum tempore ante nos fuerunt, instituta & præclara facinora, breuiter Solo in præsentia tibi perstringam. Deinceps verò cùm plus dabitur otij, accepto historiarum libro, latius exponemus. Ac primum leges illorum considera quo pacto cum his nostris conueniant. Multa enim hîc similia illis reperies. Principio quod sacerdotes separati ab omni turba vitam agunt. Deinde varia opificum genera ita inter se discreta sunt, vt suum quisque agat, promiscue verò nullus. Similiter pastorum, venatorum, agricolarũ inter se distincta sunt opera. Milites quoque hic, vt nosti, ab aliis omnibus segregati, bellica duntaxat tractare legibus iubentur. Armatura etiam vt clypeorum iaculorumq́ue vsus, apud vtrosq; persimilis. his primi nos in Asia vsi sumus, & dea vt illis in locis sic vobis primis hæc tradidit. Prudentiæ

*quoque & modeſtiæ magna ſicut vides, noſtris legi-
bus ab initio cura fuit, diuinationis inſuper & medi
cinæ, & ſanitas nobis per hæc diuinitus procurata.
Demum quæcunque ad hæc attinent diſciplinæ, di-
ligenter inſtitutæ à lege reperiũtur. Huiuſmodi in-
ſtitutione & ordine priorem veſtram vrbem dea à
primordiis exornauit, cùm in vrbe condẽda eam re-
gionem elegiſſet quæ ob aëris temperiem prudentiſ
ſima ingenia procrearet. Vtpote enim bellicoſa et ſa
piens dea regionem eligendam cenſuit talẽ, quæ eſ-
ſet ſui ſimiles homines editura. His itaq; legibus vel
etiam honeſtioribus inſtitutionibus formati veteres
Atheniẽſes omni uirtutum genere cæteris omnibus
excelluerunt, vt decebat eos qui diis geniti editíque
eſſent. Multa quidem & mirabilia veſtræ ciuitatis
opera in monimentis noſtris leguntur, ſed vnum ma
gnitudine & virtute præcipuum facinus. Traditur
enim veſtra ciuitas reſtitiſſe olim innumeris hoſtiũ
copiis, quæ ex Atlantico mari profectæ propè
iam cunctam Europam Aſiaḿque obſederant.
Tunc enim erat fretum illud nauigabile, habens in
ore & quaſi veſtibulo eius inſulam, quas Herculis
Columnas cognominatis: fertuŕque inſula illa Li-
bya ſimul & Aſia maior fuiſſe, per quam ad alias
proximas inſulas patebat aditus, atq; ex inſulis ad
omnem continentem è conſpectu iacentem vero ma-*

ri vicinam. Sed intra os ipsum portus angusto sinu fuisse traditur. Pelagus illud verũ mare, terra quoque illa verè erat continens. In hac Atlantide insula maxima & admirabilis potentia extitit regum, qui toti insulæ illi, multisq́ue aliis, & maximæ terræ cõtinentis parti, præterea & his quæ penes nos sunt, dominabantur. Siquidem tertiæ mundi parti quæ Libya dicitur, vsque ad Aegyptum imperauerunt, Europæ verò vsque ad Tyrrhenum mare. Horum vis omnis vna collecta nostram ô Solo vestramq́ue regionem, & quicquid intra columnas Herculis continebatur, inuasit. Tunc vestræ ciuitatis virtus in omnes gentes enituit. Quæ cùm omnes magnanimitate bellicisq́ue artibus antecelleret, partim vna cum aliis Græcis, partim sola cæteris deserẽtibus, extrema discrimina subiit, hostesq́ue expugnauit, amicis seruata vel reddita libertate. Post hæc ingenti terræmotu iugiq́ue diei vnius & noctis illuuione factum est, vt terra dehiscens vestros illos vna omnes bellicosos homines absorberet, & Atlantis insula sub vasto gurgite mergeretur. Quam ob causam innauigabile pelagus illud propter absorptæ insulæ limum relictum fuit. Hæc ò Socrates eorum quæ Critias maior à Solone accepta narrabat, summa est. Sed dum præterito die de Repub. ciuibusq́ue suis disσereres, subiit mihi quædam ex recordatione admiratio, cogitanti

vide-

videlicet diuina quadam ſorte factum eſſe, vt ſimillima quædam haud ab re Solonis hiſtoriæ traderes. ob eam verò cauſam nihil tunc protuli, quoniam ex diuturna negligentia non ſatis reminiſcebar. Satius igitur ipſe cenſui, vt prius quàm referre vobis inciperem, mecum ipſe repeterem. Ideo verò ſtatim imperio tuo conſenſi, quia confidebam vt in rebus huiuſmodi maximè decet, aliquid me quod propoſitæ rei congrueret reperturum. Ita heri, vt iſte ait, poſt diſceſſum protinus his prout tunc recordabar, recēſui. A nocturnis deinde vigiliis pene omnia recuperaui. Profectò quæ in pueritia diſcimus, diutius firmiúſque, vt fertur, meminiſſe ſolemus. Atque haud ſcio, an quæ heri audiui, referre nunc omnia memoriter poßim: quæ verò puer accepi, mirabor equidem ſi quid eorum memoria mihi exciderit. Ea quippe cū voluptate & ioco audiebam, cùm & ſenex ille libēter me doceret, & ego ab illo ſedulo ſciſcitarer. Quapropter quaſi quædam literarum inuſtæ indelebiliter notæ, ea mihi omnia infixa memoriæ permanſerunt. Atque his etiam ante ſolis ortū ipſa narraui, vt vna mecum eſſent ad hanc orationem paratiores. Verùm vt ad id quò hæc omnia ſpectant, me conferam, paratus ſum ò Socrates, nō modo ſummatim ſed ſigillatim ſicut audiui omnia enarrare. Ciuitatē vtique & ciues quos quaſi per fabulā heſterna

disputatione finxisti, rem veram esse ponemus. Ciuitatem quidem illam, Atheniensem hanc vrbem esse. Ciues quoque quos ipse excogitabas, nostros illos maiores à sacerdote narratos fuisse cēsebimus. Nēpe omnino hæc congruent, neq; ab re fuerit, si ciues tuos reuera priscos illos extitisse dixerimus. Quare communiter rem ipsam inter nos partientes conabimur omnes muneri abs te nobis imposito pro viribus satisfacere. Sed vide ò Socrates nūquid sermonē hūc probemus, an alium exigamus. Socr. At enim quem ò Critia sermonem magis quàm istum probabimus? qui præsentibus deæ sacris propter propinquitatem quandam mirifice cōgruit. Maximum verò illud est, non fictam à nobis fabulam, sed veram historiam recenseri. Quonam igitur pacto & vnde, hac spreta, disputationem aliam exordiemur? Certè non licet. Ideo bonis fortunæ auspiciis oportet iam tā vos disserere, quàm me pro hesterna narratione, hodie silentio vos audire. Cri. Considera Socrates, an commodè mutuum tibi conuiuium disposuerimus. Visum nobis est, vt Timæus tāquam in Astronomia nostrorum omnium peritißimus, maximeque in rerum natura cognoscenda versatus, primus edisserat, ita vt à mundi generatione exordiens vsque ad generis humani naturam deueniat. Atque ego deinde suscipiēs homines à Timæo quidem genitos, à Critia verò vt

plurimum institutos, secūdum Solonis sermonem legem'que in iudicium vestrum adducam, ciuitatísque istius ciues efficiam eos qui prisci illi Athenienses fuerunt, quos iam extinctos sacræ Aegyptiorum literæ in lucē è tenebris eruerunt, adeò vt de illis deinceps tanquam de veteribus Atheniensibus verba fiant. Socra. *Copiosam & splendidam disputationis mēsam apparauisse mihi videris.* Tua *ergo interest, ô* Timæe, *inuocatis secūdum legem diis, disputationem iam exordiri.* Ti. *Probe consulis Socrates.* Nam *cùm omnes qui mentis quoquo modo compotes sunt, in operis cuiuslibet vel magni vel parui principio inuocare* Deum *soleant, quāto nos æquius est de vniuerso siue genitum sit siue ingenitum disputaturos, nisi fortè desipimus, inuocare diuinam opem?* Ergo *deos omnes deásque precamur, in primis quidem vt ea dicantur à nobis, quæ illis placeant: deinde vt nobis ipsis constemus.* Quantum *ad* Deos *attinet, sic à nobis oratum sit.* Sed *quod ad nos spectat, poscēdum est, vt & vos facile assequamini, & ego secundum mentis propositum rem ipsam qua de agitur transigam.* Principio *ita mihi distinguendum esse videtur, quid sit quod semper est carēs generatione: quid verò quod gignitur quidem, neque est vnquam.* Illud *intellectu per rationis indaginem percipi potest, cū semper sit idem.* Hoc *opinone per irrationalem sensum*

sum attingi, cum gignatur, & intereat, neque vere vnquam sit. Quicquid autē gignitur, ex aliqua causa necessario gignitur. Sine causa verò oriri quicquam impoßibile est. Quando igitur opifex in operis alicuius cōstructione ad id quod eodem modo se habet semper aspicit, & huiusmodi quodam vsus exēplo ideam vimq́ue in opus educit, pulchrum fieri tūc opus omne necessarium est: quandô verò ad id quod factum est respicit, minimè pulchrum. Vniuersum igitur hoc, Cœlum, siue Mundum, siue quo alio vocabulo gaudet, cognominemus. De quo primum consideremus, quod in quæstione de vniuerso ante omnia inuestigari debet: Vtrúmne semper fuerit sine vllo generatiōis principio, an genitum sit ab aliquo principio sumēs exordium. Id profecto cernitur, tāgiturq́ue, & corpus habet. Omnia verò huiusmodi sensus mouent. Quæ sensus mouēt, opinione per sensum percipiuntur. Hæc verò talia esse constat, vt gignantur & genita sint. Quicquid autem gignitur, ab aliqua causa necessario gigni asseruimus. Opificem quidem & patrem mundi inuenire difficile, & cum iam inueneris prædicare, eloqui vulgo impoßibile est. Rursus considerandum est vtrum mundi faber sit imitatus exemplar: id ne quod idem semper & simile est, an id quod genitū fuerit. Atqui si pulcher est hic mundus, & opifex mundi bonus, sempiternū

certe exẽplum maluit imitari. Sin ſecus, quod ne dictu quidem fas eſt, generatum exemplar eſt pro æterno ſecutus. Cum verò & mundus omnium genitorum pulcherrimus ſit, & eius autor cauſarum omnium optimus, dubium non eſt quin ſempiternũ ſit ſecutus exemplum Sic igitur generatus, ad id eſt effectus, quod ratione & ſapientia ſola comprehendi poteſt, & immutabile permanet. Ex quo efficitur, vt neceſſe ſit hunc mundũ alicuius ſimulacrum eſſe. Rationem verò originis naturaliter explicare difficillimum eſt. Ideo de ſimulacro & exemplo ſic diſtinguamus. Rationes vtique cũ his rebus quas exprimunt, cognationem quandam habere videntur. Ergo cum de re firma & ſtabili & mẽte cõprehẽdẽda diſſeritur, ſtabiles ſimiliter immutabiléſque & quàm maximè fieri poteſt inexpugnabiles rationes eſſe oportet. Cum verò de ipſius rei firmæ ſtabiliſq; ſimulacro diſputatur, veriſimiles rationes ſufficiunt, quæ ita ſe ad ſuperiores habeãt rationes, vt ſimulacrum ad exemplum. Nempe quod eſt ad generationem eſſentia, id ad fidem eſt veritas. Cum ergo ô Socrates multa de diis mundíque generatione à multis dicta ſint ne mireris obſecro, ſi rationes de iis probatiſſimas exactiſſimáſque afferre non poſſim. Satis enim factum putare debebis, ſi nõ minus probabiles quàm quiuis alius rationes attulerim. Aequum eſt meminiſſe,

nisse, & me qui disseram, & vos qui iudicabitis, homines esse: vt si probabilia dicētur, nihil vlterius requiratis. So. Scite loqueris ô Ti. Quare nos vt iubes agēdū putamus. Exordiū quidem hoc orationis mirifice approbauimus. Sed age deinceps disputationē perage. Ti. Dicamus igitur quam ob causam ille rerum autor generationem & hoc vniuersum constituit. Bonus erat. Bonus autem nulla vnquam aliqua de re inuidia tangitur. Ergo cum liuor ab eo alienissimus esset, omnia sibi quantum fieri poterant simillima fieri voluit. Si quis hanc gignendi mundi causam præcipuam à prudētibus viris acceperit, rectissimè profecto accipiet. Itaque cum vellet Deus bona omnia fore, nihil verò quoad natura pateretur malum, quicquid erat quod in cernendi sensum cadere posset, assumpsit, non trāquillum & quietum, sed temere agitatum & fluitās, idq́ue ex inordinata iactatione redegit in ordinem. Hoc enim iudicabat esse præstātius. Fas autem neque erat neque est quicquam nisi pulcherrimum facere eū, qui est optimus. Cum igitur excogitasset, inuenit nihil eorum, quæ secundum naturam aspectui subiecta sunt, si expers intelligentiæ sit, intelligente alio, totum toto pulchrius vnquam fore, intellectum verò alicui sine anima dari non posse. Hac ratione mentem quidem animæ, animam verò corpori dedit, totumq́ue ita mū-

dum constituit, vt pulcherrimum natura opus optimumq́ue foret. Quocirca sicut ratio nobis hæc probabilis persuadet, dicendum est, hunc mundum animal esse, idq́ue intelligens, reuera diuina prouidentia cōstitutum. Hoc *posito, quod sequitur videamus, ad cuius animalis similitudinem* Deus *mundum constituit.* V*ni cuidam propriæq; animalium speciei similem fecisse, ne arbitremur.* N*am si imperfecto animali similis esset factus, pulcher certe non esset.* Im*mò verò illius animalis eum simillimum esse ducamus, cuius animalia cætera & singulatim & generatim partes sunt.* Il*lud siquidem viuētia omnia, quæ sola mente percipiuntur, in seipso cōplectitur, quēadmodum mundus hic nos & cætera quæ cernūtur animalia continet.* V*olens itaque* D*eus omnium quæ intelligi possunt pulcherrimo & vndique absoluto mundum hunc simillimum reddere, animal vnum ipsum effecit, aspectui subiectum, animalia cuncta naturæ suæ conuenientia intra suum limitem cōtinens.* Proinde *recténe mundum vnum diximus? an rectius plures innumerabilésve dici oportuit?* V*num profecto, si modò ad vnius similitudinem sit formatus.* Quod *enim viuentia omnia quæcunque intelligūtur continet, socium alterū habere non potest.* Alioquin *aliud animal, quod hæc duo contineat, esse oporteret, cuius duo hæc partes sint, nec illorum, sed tertij*

huius

huius, mundus hic ſimulacrum rectius diceretur. Vt igitur hic mundus eſſet animali abſoluto ſimillimus, ex eo quod ſolus atque vnus eſſet, idcirco neque duo neque innumerabiles procreati ſunt, ſed vnus mundus vnigenitusque factus eſt & erit. Quoniam verò corporeus, ſpectabilisque, & tractabilis erat futurus, ac ſine igni videri nihil poteſt, nihilque ſine ſolido tangi, & ſolidum abſque terra nihil, ideo in operis huius exordio deus ignem primò terramque creauit. Sed duo ſola abſque tertio quodã commodè cohærere non poſſunt, mediumque aliquod vinculum vtrorumque deſiderant. Vinculorum verò id eſt aptiſsimum atque pulcherrimum, quod ex ſe & ex iis quæ adſtringit, quàm maximè vnum efficit. Hoc maxime proportio ratioque alternæ comparationis aſſequitur. Quando enim in tribus numeris aut molibus aut viribus medium ita ſe habet ad poſtremum, vt primum ad medium, viciſsimque vt poſtremum cũ medio, ita medium cum primo congruit, tunc quod medium eſt, & primum fit & poſtremum, poſtremum quoque & primum media fiunt. Ita neceſsitas cogit, vt omnia quæ ſic deuincta fuerint, eadẽ inter ſe ſint. Eadem verò cũ facta ſint, efficitur vt omnia ſint vnum. Quod ſi vniuerſi corpus latitudinem habere debuiſſet, nullam verò profunditatem, vnum ſane tũ ad ſeipſum, tum ad extrema vincienda interiectum

medium

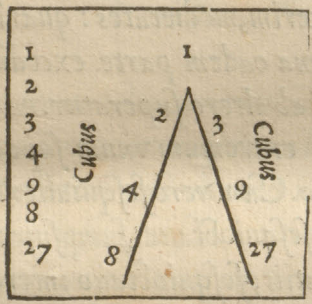
medium ſuffeciſſet. Sed cùm ſoliditatem mundus requireret, ſolida verò nõ vno ſed duobus ſemper mediis copulentur, inter ignem & terram deus aërem aquamq́ue locauit, eáque ita inter ſe inuicem quoad fieri poterat, comparauit: vt quemadmodum ignis ad aërem, ita aer ad aquam: vt aër ad aquam, ſic aqua ad terram congrue conferatur. Qua ex cõiunctione ita conſtitutus eſt mundus, vt aſpici tangiq́ue poßit. Propterea ex huiuſmodi rebus numero quatuor, mũdi corpus conflatum eſt, ea connexũ cõparatione qua dixi. Ex quo ſeipſum amicitia cõcordi cõplectitur, atque ita apte cohæret, vt nequeat diſſolui vllo modo, niſi ab eodem à quo eſt colligatũ. Quatuor igitur earum rerum quamlibet integram mundus accepit. Ex omni quippe igni, aëre, aqua, terra, ipſius faber ita ipſum compoſuit, vt nullam cuiuſquã iſtorum partem aut vim extra relinqueret. Idq́ue ea ratione fecit, primum quidem vt totum hoc animal quàm maxime perfectum ex perfectis partibus eſſet. Deinde vt eſſet vnum, cùm nihil extra relictũ fuerit, ex quo alterum generetur. Poſtremò ne quis ipſum morbus aut ſenectus attingeret. Videbat enim eam eſſe naturam corporis, vt importuna caloris vel frigoris aliarumq́ue rerum nimis vehementium acceßione lædatur, & in morbos, ſeniumq́; impulſum deficiat. Quam ob cauſam rationemq́ue vnum totũ

ex

ex omnibus totis & perfectis perfectum, morbi & senectutis expertem Deus mundum cõstituit. Cui & figuram maximè congruam & decoram dedit. Animal quippe hoc, quod intra suum ambitum erat animalia omnia contenturum, eam figuram præcipuè requirebat, in qua figuræ omnes cõtinerentur. Quapropter sphæricũ fecit, in quo omnis extremitas paribus à medio radiis attingitur. quæ quidem figura omnium perfectißima sibíque ipsi simillima iudicatur. Putabat enim simile dißimili multo pulchrius esse. Lenem præterea hunc globum extrinsecus vndique expoliuit. Nec immerito summa eum æqualitate tornauit. Nec enim oculis indigebat, quia nihil extra quod cerni posset, relictum erat. Nec auribus, cùm nihil superesset foris quod audiretur. Nec erant aëre circũfusa externa mundi, vt respirationem requireret. Nec membris quidem talibus opus erat, per quæ noua alimenta susciperet, aut decocti cibi excrementa emitteret: nulla deceßio fieri poterat, nulla acceßio. Nec enim erat aut quò aut vnde talia fierent. Ipsum enim se consumptione & senio suiipsius alit. Ita nempe diuina arte fabricatus est mundus, vt omnia in seipso & à seipso patiatur, & agat. Ratus enim est ille auctor, mundum, si sibi ipse sufficiat, præstantiorem fore, quàm si aliorum adminiculis egeat. Nec ei manus necessarias esse duxit, quia neque capien-

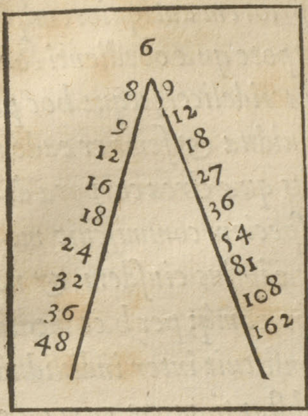
dum quicquam erat neque repellendum. Nec pedibus aut aliis ad progressum statúmue membris, opus erat. Motum enim illi congruum suo corpori tribuit, qui ex septem motibus vnus ad mentem maximè & intelligentiam pertinet. Ideóque cùm illum per eadem, & in eodem, & in seipso circunduxisset, effecit vt circulari conuersione moueretur. Sex autem reliquos motus separauit ab eo, & ab eorum errore & peruagatione penitus liberauit. Ad hanc igitur conuersionem quæ pedibus nõ egebat, crura pedésque non dedit. Cum hæc igitur Deus ille qui semper est, de aliquando futuro deo cogitaret, lenem cũ effecit æqualémque, & à medio ad summũ vndiq; parem, corpúsque ex corporibus totis & perfectis totum atque perfectum: Animam autem in eius medio collocauit, perque totum tetendit, atque ea corpus ipsum etiam extrinsecus circuntexit, mundumq; hunc vnum & solum solitariúmque & circularem volui in circulum statuit, qui propter virtutẽ secum ipse facile coercere posit, nullius alterius indigens, satísq; ipse sibi notus atq; amicus. Itaq; omnibus his de causis mundum opifex eius beatum Deum effecit: sed animam haud ita vt modò dicere cœpimus, tum deniq; cùm corpus ei effecisset, procreauit. neque enim qui hæc cõiunxit, parere iuniori antiquius permisisset. Sed nos multa vtpote fortunæ partici-

pes inconsideratè & temere loquimur. Ille verò tam generatione quàm virtute priorem antiquioremq́ue animã corpore constituit, vtpote quæ obedienti corpori esset imperatura, ex his videlicet, atque hoc pacto. Ex ea substãtia quæ indiuidua & semper eadem similísque est, & ex ea rursus quæ circa corpora diuidua fit, tertiam substãtiæ speciem commiscuit mediam, quæ rursus esset naturæ ipsius eiusdem, & naturæ ipsius alterius particeps, eamq́; per hæc mediã

constituit inter indiuiduã substantiam, & eam quæ circa corpus diuiditur. Ea cũ tria sumpsißet, in vnam speciem omnia tẽperauit. Vbi naturã eius quod alterum diuersumq́; vocamus, commixtioni repugnantem, cum eo quod idem dicitur vi quadam conciliauit. Postquam verò duo illa cum substantia commiscuit, & ex tribus vnum fecit, rursus id totum in ea quæ decuit membra partitus est, quorum quodlibet ex tribus, eodem, altero, substantiáque constaret. Fuit autem talis illa partitio. Vnam principio accepit ex vniuerso portionem. Secundam autem primæ partis duplam. Deinde tertiam, quæ secundæ sesquialtera esset, primæ tripla. Postea quartam, secũdæ duplam. Quintam deinceps

tertiæ triplam. Sextam primæ octuplam. Postremò

septimã, quæ partibus sex & viginti primam excede ret. Post hæc dupla & tri- pla interualla repleuit, partes rursus ex toto desecans: quas interuallis ita locauit, vt bina essẽt in singulis media, siue vt ita dixerim, medietates: quarũ vna eadem parte excedit alterum extremorum, eadẽ ab altero superatur. Altera medietas pari numero extremum vnum superat, pari superatur ab altero. Cùm verò sesquialtera interualla, sesquitertia, & sesquioctaua sumpsisset, ex his nexibus in primis spatiis, sesquioctauo interuallo sesquitertia omnia explebat, particula singulorum relicta. Huius autem particulæ interuallo assumpto, ea inde habebatur numeri ad numerũ in terminis comparatio, quæ est inter ducentos quinquaginta sex, & ducentos quadraginta tres. Iam verò commixtum illud vnde ista secernebat totum, huiusmodi partium sectione consumptum erat. Tunc seriẽ hanc vniuersam in longum secuit, & ex vna duas fecit, mediamque mediæ in speciẽ χ Græcæ literæ accommodauit. Deinde in orbẽ intorsit, quoad ita co-

irent

irent inter ſe capita, vt lineæ ipſæ & ſecũ & inter ſe inuicem è regione interſectionis ipſius coniungerẽtur: atque eo motu qui in eodem & ſimiliter ſemper reuoluitur, vndique eſt eas circumplexus: & circulorum alterum exteriorem, interiorem alterum fecit. Exteriorem quidem lationem eiuſdẽ naturæ, interiorem verò alterius nominauit. atque illam quæ erat ipſius eiuſdem naturæ cognata, in latus ad dexteram partem: eam verò quæ alteriùs, per diametrum ad læuam flexit. Sed principatum dedit eiuſdẽ ipſius ſimiliſque agitationi. Eam nanque ſolam indiuiſam reliquit. Interiorem verò cùm ſexies diuiſiſſet. ſeptemq́ue orbes inæquales dupli & tripli interuallis effeciſſet, ſingula cùm tria ſint vtriuſque contrariis inter ſe curſibus orbes peragere iuſsit, & ex ſeptem interioribus tres quidem pari celeritate, quatuor verò et ad ſe & ad reliquos tres celeritate quidem impari, debita tamen ratione conuerti. Poſtquã igitur ſecundum creatoris illius mentem tota animæ

constitutio absoluta fuit, mox omne corporeum intra ipsam effinxit, mediumque mediæ accommodãs apto modulamine copulauit. At illa à medio per omne vsque ad cœli extrema se porrigens, eique extrinsecus circũfusa, seque in seipsa conuertens, ita sempiternæ sapientisque vitæ in vniuersum tempus diuinum dedit exordium. Et corpus quidem cœli spectabile factum est, anima verò oculorum effugit obtuitum, rationis & modulaminis compos, ab auctore suo omnium quæ semper sunt, & ad intelligentiã pertinent optimo, ipsa quoque optima omnium quæ genita sunt effecta. Quoniam igitur ex tribus partibus, eodem scilicet, & altero, & essentia, conflata est, ratione proportionis distincta atque compacta, necnon in seipsam orbe reflectitur, quotiens aliquid attingit quod essentiam diuiduam habet, & quod indiuiduam, in seipsam omnino conuersa, quid sit vtrumque discernit, & cui quid idem sit, à quo alterum & diuersum, ad quid quæque, & vbi, quomodo, & qunado esse huiusmodi aliquid vel pati contingat, tam in iis quæ gignuntur, quam in in illis quæ semper sunt eadem. Ratio porrò ad ipsum quod idem est vergens atque veridica, tam circa alterum quàm circa idem versata, & sine sono strepituque omni in eo quod seipso mouetur reuoluta, quando ad sensibile aliquid se conuertit, si tũc etiam

alterius

alterius diuersǽque naturæ circulus rectè per omnem ipsius animam rem ipsam nunciet, opiniones fideíque assensiones firmas verasque producit. Quando rursus circa rationale se versat, & ipsius quod idem est circulus se apte reuoluens rem denũciat, intellectus necessariò sciẽtiáque perficitur. Hæc *quisquis in alio quàm in anima fieri dixerit, à vero penitus aberrabit.* Cùm *igitur hoc à se factum sempiternorum deorum pulchrum simulacrum moueri & viuere pater ille qui genuit animaduerteret, delectatus est opere, & hac ductus lætitia opus suum multo etiam magis primo illi exemplari simile reddere cogitauit.* Itaque *quemadmodum illud sempiternum animal est, ita vniuersum hoc pro viribus tale facere statuit.* Illius *quidem animalis æterna natura est: quod genito operi congruere omnino non potest.* Idcirco *imaginem æui mobilem effingere decreuit, ac dum cœlũ exornaret, fecit æternitatis in vnitate manentis æternam quandam in numero fluentem imaginem, quã nos tempus vocamus.* Dies *porrò & noctes, & menses, & annos, qui ante cœlum nõ erant, tunc nascente mundo nasci iussit: quæ omnia temporis partes sunt.* Atqui *erat & erit, quæ nati temporis species sunt, non recte æternæ substantiæ assignamus.* Dicimus *enim de illa, est, erat, & erit. Sed illi reuera solum esse competit.* Fuisse *verò & fore deinceps,*

ceps, ad generationem tempore procedentem referre debemus. Motus *enim quidã duo illa sunt.* Aeter*na autem substantia cùm eadem semper & immobilis perseueret, neque senior seipsa fit vnquam neque iunior, neque fuit hactenus, neque erit in posterum, neque recipit eorũ quicquam, quibus res corporeæ mobilesque ex ipsa generationis conditione subiiciuntur.* Nempe *hæc omnia temporis imitantis æuum, seque numero reuoluentis, species sunt. Sæpe etiam dicimus quod factum est, esse factum: quod fit, in generatione esse: quod fiet esse faciendum: & quod nõ est, non esse.* Quorum *nihil recte & exacta ratione dicimus.* Sed *exquisitam de iis discußionem præsens disputatio non requirit.* Tempus *verò vnà cum cœlo factum est, vt vnà orta, vnà etiam dissoluãtur, siqua his dissolutio vnquam contigerit.* Et *ad exemplar æternæ naturæ ideo factum est, vt mũdus hic illi præstantiori quoad potest simillimus sit.* Ille *enim mundus, huius exemplar omne per æuum est.* Hic *verò perpetuò per omne tempus fuit, fitque solus, & erit.* Hac *ratione cõsilioque dei tempus creare volentis,* Sol *&* Luna, *& aliæ quinque stellæ quæ vocantur erraticæ, factæ sunt, quo temporis numerus distinguatur atque obseruetur,* Cùm *verò stellarum huiusmodi corpora septem fecisset deus, septẽ orbibus qui alterius ipsius diuersæque naturæ circuitu volun-*

uun-

uuntur, adhibuit. Lunam in primo supra terram circuitu posuit. In secundo Solem. Luciferi deinde globum, & Mercurij sacrum vt dicitur, orbem circulis affixit, Soli velocitate æqualibus, potentia verò illi contrariis. Quo fit vt apprehendant se inuicem, & à se vicißim apprehendantur similiter hæ stellæ, Sol, Lucifer, & Mercurius. Cæterarum stellarum ordines progreßusq́ue & rationes siquis omnino percurrere velit, plus erit opere ipso, quod operis gratia sumetur. Hæc enim fortè à nobis pro dignitate rei aliâs si dabitur ocium, tractabuntur. Postquam verò singula quæ ad seriem temporis pertinebant, conuenientem sibi progreßum sortita sunt, corporaq́ue nexibus compacta vitalibus animalia euaserũt, præscriptum tenorem & institutum ordinem tenuerunt: vt videlicet secundum alterius diuersæq́ue naturæ obliquam agitationem eiusdem ipsius agitationi subiectam, orbes illi partim ampliorẽ, partim angustiorem circulum peragant: & quæ minorem, velocius: quæ maiorem, tardius reuoluantur. Secũdum verò ipsam eiusdem naturæ lationem, quæ velocißimè percurrunt comprehendentia, à tardioribus comprehendi videntur. Omnes quidem eorum circulos superna illa vertigo varia circuitione reuoluens, propterea quod isti duobus simul cõtrariis motibus agitantur, id quod tardißimè ab ipsa quæ velocißi-

ma est recedit, proximum declarauit. Vt autem esset quædã velocitatis illorũ tarditatísque mensura certißima, omniumq́ue octo motuum prodiret in lucem chorea, accendit lucem clarißimam Deus in secundo à terra circulo, quã modo Solẽ vocamus. Cuius splẽ dore cœlũ omne illustraretur, & animantes omnes quæcunque natura numeri capaces sunt, ipsius participes efficerentur, vsum numerãdi discentes ab illo eiusdem similisq́ue naturæ circuitu. Hinc quoque noctis dieiq́ue varietas orta est. Propter hæc etiam vnius sapientissimiq́ue circuitus reuolutio. Mensis verò prouentus, quando Luna lustrato circulo suo Solem consecuta est. Anni vbi Sol suum peragrauit orbem. Cæterorũ autem syderum ambitus ignorantes homines, præter admodum paucos, neque nomine certo illos appellant, neque numeris inter se distinctis commetiuntur. Itaque, vt ita dixerim, nesciunt horum peruagationes idipsum esse quod rite dicitur tempus, multitudine infinita & varietate mirabili præditas. Est tamen intellectu facile, quòd perfectus numerus temporis, perfectum tunc demum cõpleat annum, cùm octo ambitus confectis suis cursibus, quos orbis ille semper idem similitérque procedens metitur, ad idem se caput retulerint. Has ob causas nata sunt ea astra quæ per cœlum meantia conuersiones habent, vt hoc omne animal quod videmus,

demus,

demus, esset perfectissimo animali illi quod mente perspicitur, harmoniæ imitatione simillimum. Iam verò cætera vsque ad temporis ortum, ad imaginem propositi exemplaris effinxerat. Sed quia mundus hic nondum animalia omnia intra suum ambitum continebat, ex ea parte deficiebat ad illud exemplar imaginis huius similitudo. Hoc igitur quod deerat, superni illius exemplo Deus explebat. Quot igitur & quales mens ideas in eo quod est animal inspicit, totidem & tales hoc mundo contineri oportere excogitauit. Sunt autem quatuor. Vna quidem deorum cœlestium genus continet. Alia volatile & aëriuagum. Tertia aquæ liquoribus accommodatum. Quarta terrenorum animantium genus. Diuini quidem animalis speciem ex igni maxima ex parte componebat, vt splendissimum esset visúque pulcherrimum. Cúmque illud vniuersi figuræ simile vellet fore, rotundum fecit, posuítque in ipsius optimi sapientia, atque illud sequi iussit, circúmque omne cœlum distribuit, vt verus illi vbique ex hac varietate ornatus accederet. Dedit autem diuinis duo genera motus. Alterum quo in eodem semper & similiter voluerentur, cum de eisdem semper secum ipsis eadem cogitent. Alterum quo in anteriorem partem ab eiusdem ipsius similísque vertigine ducerentur. Reliquos autem quinque

motus ab his esse voluit alienos, vt vnumquodque il lorum quoad fieri potest, optimũ esset. Qua ex causa facta sunt astra illa erroris expertia, quæ diuina animalia sunt, proptereáque in eodẽ semper circuitu perseuerant. Quæ verò vaga sunt, & mutabili ratione labuntur, ita deinceps vt supra diximus, disposita sunt. Terram autem altricem nostram circa polũ per vniuersum extensum alligatã, diei noctisq́ue effectricem & custodem esse voluit, necnon primam antiquissimamq́ue deorum omnium qui intra cœlum sunt geniti. Horum verò deorum choreas, & inter ipsos concursiones, circulorumq́ue ipsorum reuolutiones varias & accessus, quales præterea fiant cõiuncti sibi inuicem vel oppositi, siue antè inter se, siue retro, quídue ex illorũ serie nobis proueniat, quibus temporibus & quo pacto delitescant singuli, vel emergant, quídue portendant quando orientes hominibus harum rerum peritis timorẽ incutiũt: Hæc inquam, omnia absque diligenti simulacrorum ipsorum inspectione explicare velle, inanis est labor. Sed de his satis: & iam quæ de natura deorũ illorum qui tales geniti sunt vt cernantur dicenda erãt, finẽ habeant. Cæterorum verò qui dæmones appellãtur, & cognoscere & enunciare ortũ, maius est opus quàm ferre nostrum valeat ingenium. Priscis itaque viris hac in re credendum est, qui diis geniti vt ipsi dicebant,

bant,

bant, parentes suos optimè nouerant. Impoßibile saně deorum filiis fidem non habere, licet nec necessariis nec verisimilibus rationibus eorum oratio confirmetur. Verùm quia de domesticis rebus loqui se affirmabãt, nos legem secuti fidem præstabimus. Sic igitur vt ab his est traditum, horum deorum generatio habeatur atque dicatur. Terræ Cœliq́ue filij Oceanus & Tethys fuisse traduntur. Ab iis Phorcyn, Saturnus, & Rhea geniti & reliqui horũ fratres. Ex Saturno & Rhea, Iupiter, & Iuno, & reliqui, quos eorũ fratres quotidie memorari audimus, nati dicuntur. Ex his deinceps vt traditur, alij. Postquam orti sunt omnes, & qui cœlo voluuntur dij nostris oculis manifesti, & qui eatenus nobis conspicui fiunt quatenus ipsi volunt, tum ad eos mundi genitor ita fatur: Dij deorum quorũ opifex ego & pater sum, hæc attendite. Quæ à me facta sunt, me ita volente indissolubilia sunt. Omne siquidẽ quod vinctum est, solui potest. Sed mali est, quod pluchre cõpositum est, seq́; habet bene, velle dissoluere. Quapropter quia generati estis, immortales quidem & indissolubiles omnino non estis. Nec tamen vnquam dissoluemini, nec mortis fatum subibitis. Nam voluntas mea maius præstantiúsque vobis est vinculum ad vitæ custodiam, quàm nexus illi, quibus estis tunc cũ gignebamini, colligati. Sed nunc iam quid iubeam, cogno-

ſcite. Tria adhuc genera mortalium nobis generanda reſtant, abſque horum generatione cœlum imperfectum erit. Omnia enim animantium genera ambitu ſuo non continebit. Cõtineat autem oportet, ſi eſt mundus omnino perfectus futurus. Hæc verò ſi à me fiant ſolo, vitáque donẽtur, diis adæquabũtur. Quapropter accedite vos ſecundum naturam ad animalium generationem, ita vt vim imitemini meam, qua in ortu veſtro ſum vſus. Atque eius quidem animalis quod in ipſis tale futurum eſt, vt cum immortalibus appellatione conueniat, diuinúmque vocetur, principatúmque teneat, & iuſtitiam ſimul ac vos vltro colat, ego vobis ſemen & initium tradam: vos cætera exequi par eſt, vt immortali naturæ mortalẽ attexentes, faciatis generetísque animalia, ſubminiſtrantésq; alimenta augeatis, & conſumpta rurſum recipiatis. Hæc fatus, in eodẽ rurſus cratere, in quo mundi totius animam permiſcens temperauerat, ſuperioris temperationis reliquias miſcẽdo perfudit, modo quodam eodem, non tamen perfectas ſimiliter, ſed & ſecundo & tertio gradu à primis deficientes. Denique cùm vniuerſum conſtituiſſet, aſtris parem numerum diſtribuit animarum, ſingulis ſingulas adhibens, eiſque tanquam vehiculo impoſitis monſtrauit vniuerſi naturam, ac leges fatales edixit: oſtendens quidem primam omnibus generationem ordine

quodam

quodam vnam fore, nequis ab eo minus aliquid sortiatur. Satis autē & quasi sparsis animis per singula singulis conuenientia temporum instrumenta, fore vt animal nasceretur, quod omnium animaliū maxime esset diuino cultui deditum. Esse autem naturā hominis geminam: cuius id genus fore præstantius quod viri nomine sit appellādum. Cùm verò animæ corporibus necessitate quadam insertæ fuerint, & corporibus earum accesserit aliquid vicissimq; abscesserit, primùm vtique necessario sensum vnum omnibus intimum, & naturæ coniunctum illic à violentis passionibus excitari, deinde voluptate & dolore mixtum amorem, post hæc metum & iram, & quæcunq; vel ista sequuntur, vel ab istis vt contraria dissidēt. Hæc qui superauerint, eos iustè victuros, iniustè verò qui ab his fuerint superati. Atque illum qui recte curriculū viuēdi à natura datū confecerit, ad illud astrū cui accōmodatus fuerit, reuersum beatā vitam acturū. Contra verò agentē cogi in ortu secūdo, sexu mutato fieri mulierē. Et qui ne tū quidē finē peccādi faciet, quatenus deprauatur, eatenus in brutorum naturam suis moribus similem permutari: nec prius à mutationibus laboribusq́ue cessare, quàm illam sibi insitā eiusdem ipsius similisq́ue naturæ cōuersionem secutus ipse, eiq́ue subiiciens turbulentos multiplicesq́ue affectus postea ex igni, aqua, aere,

& ter-

& terra contractos, ratione sedauerit, & ad primū optimumq́ue sui habitum iam redierit. Quæ cū illis ita designauisset, ne qua penes se futuræ prauitatis causa esset, alios in terram, alios in lunam, alios in alia temporis instrumenta spargens quasi serebat. Post huiusmodi sementem, quod reliquum erat, diis iunioribus agendum mandauit, vt corpora mortalia fingerent, quantumq́ue esset humanæ animæ quod reliquum huic deberet accedere, id omne & quæ cōsequentia essent, adiungerent regerentq́ue, & quàm optimè & pulcherrimè fieri posset mortalis animalis naturam gubernarent, nisi ipsum sibimet malorū causa esset. Atque is quidē qui hæc cuncta disposuit, rite in suo habitu permanebat. Quo quidem permanente, eius filij cùm parētis ordinem cognouissent, eum protinus sequebantur. Itaque accepto ab illo mortalis animantis immortali principio, sui effectorē imitati, ignis, aëris, aquæ, terræ particulas, quas rursus redderent, à mundo mutuabantur: eásque inter se copulabant, haud iisdem illis indissolubilibus vinculis, quibus ipsi fuerāt colligati, sed talibus quæ propter paruitatem cerni nō possent: crebrísque huiusmodi clauis coniunctis, vnum ex omnibus corpus efficiebāt, atque in hoc ipsum tum influente, tum effluente corpore, animæ diuinæ circuitus illigabant. Itaque hi circuitus in profundum flumen immersi,

neque

neque tenebant neque tenebantur, sec vi ferebãtur, atque ferebant. Ex quo factum est, vt totum animal moueretur, sine ordine tamen, & fortuita quadam iactatione. Cui quidem sex peruagari motibus contingit, vndique per sex loci differentias progrediendo, videlicet antè & retro, ad dexteram & læuam, sursum atque deorsum. Cum verò plurimus inundaret fluctus atque deflueret vnde animal nutriretur, multo etiam maior, à paßionibus extrinsecus illatis turba sequebatur, cùm corpus aliquod ignis exterioris incurrisset offensionem, vel à terræ soliditate, aut aquæ humore, aut aëris flatu læsum esset. Porrò ab iis omnibus per corpus motus vsque ad animam transeunt, qui propterea & initio & nũc sensus cognominati sunt. Hi quidem ab initio continuè multos & maximos motus cient, riuo illo iugiter fluẽte, atque his fluctibus vehemẽter animæ circuitus quatiunt. Et circuitum quidem illum eiusdem similisq́ue naturæ in ipso cursu prorsus impediunt: alterius verò circuitum distrahunt: vsqueadeò vt dupla illa & tripla vtrinq; disposita interualla tria, medietatésque & colligatiões sesquitertia, sesquialtera, sesquioctaua ratione interiectas, quæ dissolui à nullo nisi ab eo qui coniunxit possunt, omni reuolutionis genere torqueant, omnesq́ue anfractus & varietates orbium, quotcunque contingere queunt, inducant: ita

vt ambitus ipſi vix ſibi inuicem cõnexi, ferãtur quidem, ſed ſine ratione ferantur, tum contra, tum ex obliquo, tum reſupina quadã diſpoſitione. ceu ſiquis caput pro pedibus humi figat, pedes verò pro capite tollat in altum: tunc arbitror tam eius qui ſic affectus eſt, quàm eorum qui ſpectant, dexteræ partes ſiniſtræ, & contra ſiniſtræ dexteræ ſibi inuicem eſſe videntur. Itaque cùm hoc ipſum cæteráve huiuſmodi animi quoque ambitus maximè patiuntur, ſi tunc extrinſecum aliquid eiuſdem ipſius vel alterius generis inciderint, falſo quid idem alicui ſit, quídue alterum ab aliquo iudicant. Ideóque mendaces tunc dementéſque ſunt, nec vllus princeps & dux in eis tunc eſt circuitus. Cumque extra poſiti ſenſus pulſauerint animã vehementius, totamque eam poſſederint, tunc illi ſubiugati quidem & ſeruiẽtes dominari videntur. Quas ob res ab initio anima cùm mortalis corporis vinculis includitur, amens efficitur. At poſtquam nutritionis & augmenti riuus lenius minúſque fluit, animæque circuitus tranquilliore motu iter ſuum peragunt, proceſſúque temporis ſedatiores fiunt, & in figuram naturæ ſuæ congruam reſtituũtur, tunc ſingulorum circulorum directæ conuerſiones, eiuſdem & alterius naturã probe diſcernunt, hominemq; ſic inſtitutum prudentem efficiunt. Quod ſiquis educationi rectæq; nutritioni

disciplinam quoque & eruditionem cõueniẽtem adiunxerit, morbo grauißimo deuitato, sanus & integer prorsus euadet: si autem neglexerit, claudũ vitæ iter ingressus, tanquam mãcus & omnino inutilis rursus ad inferos decidit. Sed hæc quidẽ post ortũ cõtingunt. Nunc verò de prima hominis compositione exactius disserendum, ac probabili ratione monstrandum, qua causa & prouidentia deorum singula membra corporis ad singula animæ officia sint accommodata. Principio dij figuram capitis ad rotunditatem mundi finxere, in eóque duos illos animæ diuinos circuitus statuerunt. Est autem caput mẽbrum corporis diuinißimum, reliquorúmque membrorum princeps: cui totum corpus connexum dij subesse & parere iusserunt. Excogitauerunt enim motuum omnium quotcunque esse queant, cõpos id fore. Cùm verò inæqualis & aspera, ac partim quidẽ accliuis, partim decliuis terra sit, si humi caput serperet, perque terræ superficiem volueretur, hos anfractus sine offensione transire non posset. Quod sanè malum vt vitaretur, procerum hunc habitum corporis ad faciliorem progressum dij pro uehiculo capiti subiecerũt. Corpori præterea quatuor in longũ porrecta & flexibilia mẽbra annexuerũt, quibus facilè diuina prouidentia moueretur, apprehẽderet videlicet obiecta quæq;, staret & sisteret, perque omnia

graderetur caput supernè subsistens diuinißimi sacratißimique habitaculum. Hanc igitur ob causam nobis crura manusque dedere. Anteriores autē partes posterioribus præstantiores & ad imperandum aptiores arbitrati, in anteriorem quoque partem moueri nos vt plurimum voluerunt. Oportebat porrò anteriora discreta et dißimilia esse. Quapropter primum globo capitis faciem adiecere, facieique instrumenta quæ adminicularentur omni animæ prouidentiæ, aßignauerunt, decreueruntque naturale hominis imperium in hac parte anteriori prioríque consistere. Sed ex omnibus faciei partibus primi luciferi oculorum orbes coruscant, hac causa dati. Ignis certe illius qui non vrit quidem, sed illuminando suauiter diem inuehit mundo, participes oculorum orbes dij fecerunt. Intimum siquidem nostri corporis ignem huius ignis germanum synceru mque per oculos emanare voluerunt, in quibus lenis congestusq; vbique ignis huiusmodi sit, sed per eorum duntaxat solidiorem angustamque medietatem ignis purior euolet, craßior verò cohibeatur. Itaque cùm diurnum lumē applicat se visus radio, tunc ea duo inter se similia concurrentia atque commixta, quò oculorū acies diriguntur, ibi in vnius iam domestici corporis cohærent speciem, vbicunque videlicet tam intimi quàm externi luminis fit cōcursus. Totum igitur hoc pro-

pter similitudinem, paßionem eandem sortitum, cùm quid aliud tangit, vel ipsum ab alio tangitur, motum huiusmodi ad corpus omne perque id ad animam vsque diffundens sensum efficit, qui visus vocatur. At postquam in noctem discesserit cognatus ignis, visionis radius euanescit. Nam in aërem sibi dißimilem erumpens permutatur atque extinguitur, cùm nullam habeat cum proximo aëre, vtpote ignis splendore carẽte, naturæ communionem. Idcirco videre desinit, somnumque inducit. Etenim salubre palpebrarum tegmen dij oculis machinati sunt: quibus obductis vis illa ignis intimi conniuentia tegminis coërcetur, compressaque interiores motus perfundit & mulcet, quibus relaxatis atque mollitis quies oritur. Si profundus ob multam quietem motuum nos occupat sopor, exigua sequuntur insomnia. Sin vehementiores aliqui motus quasi vigiliarum reliquiæ relicti sint, quales quidem & qualibus ex locis haustæ reliquiæ sunt, talia somniorum simulacra nascũtur, eorumque nobis expergefactis restat memoria. At verò simulacrorum quæ uel in speculis oboriuntur, vel in perspicua leniique cernuntur superficie, facilis assecutio est. Nam ex vtriusque ignis tam intimi quàm extra positi communione, eiusque rursus concursu & congruentia, qui paßim terso leniique corpori accõmodatus est, necessario hæc omnia oriũtur

cùm ignis oculorum cum eo igne qui est è conspectu effusus, circa lene nitidumq́ue corpus sese confudit. Dextera verò videntur quæ læua sunt, quia contrariis partibus oculorũ insolito more contrarias partes attingimus. Respondẽt autẽ dextera dextris læua læuis, quando commixtum lumẽ cum eo cui permiscetur, trãsilit. Id fit, cùm speculorum lenitas hinc illincq́ue altitudinem assumpsit, & ita dextram oculorum partem in læuam speculi, læuamq; in dextrã detorsit. Quod si speculum ad vultus longitudinem conuertatur, vultum reddit resupinum, cum superior luminis pars ad inferiora, inferior verò ad superiora vertatur. Atque hæc omnia ex eorũ genere sunt quæ principales rerum adiuuant causas, quibus vt ministris vtitur Deus ad optimi, quoad fieri potest, ideam perficiendam. Sed existimant plerique nõ adminicula hæc principalium causarum, sed has ipsas esse omnium causas, quæ frigoris & caloris, rari & densi, cæterorumq́ue similium naturam habeant, rationem verò mentemq́ue nequaquam. Mentem enim à nulla re alia nisi ab anima possideri conuenit: hæc verò aspectum effugit oculorũ. Sed ignis, aqua, aer, ac terra corpora sunt, atque cernuntur. Oportet autem mentis & scientiæ amatorem principales sapientis naturæ causas quærere: atque eas quæ necessario ab aliis quidem mouentur, alia verò mouent,

nent, secundas causas arbitrari. Quocirca à nobis sic censeo faciendum, vt de vtroque causarum genere disseramus, separatim autem de his quæ cum intelligentia effectrices sunt pulchrarum rerum atq; bonarum, & de iis rursus quæ vacantes prudentia quodlibet paßim sine ordine faciunt. Ac de secundis quidem causis oculorum ad eam vim quam habent conducẽtibus, satis esse dictum puto. Maximum verò opus cuius gratia vtiliter nobis à Deo donati sunt, deinceps explicandum censeo. Rerum enim optimarum, vt arbitror, cognitionem nobis oculi attulerũt. Nam hæc quæ de mundo disputantur, nunquam inuenta essent, si neq; sydera, neque sol, neque cœlum suspici potuissent. Cognitio verò diei ac noctis ab oculis orta fecit, vt dinumeratione quadam mensium annorumq́ue ambitus metiremur, tempus cognosceremus, vniuersæ naturæ ordinem scrutaremur. Quibus ex rebus philosophiam adepti sumus. Quo bono nihil vnquam maius mortalium generi datum est deorum munere, neque dabitur. Hoc igitur maximum oculorum beneficium esse dico. Minora alia prætereo. Quibus qui à philosophia alieni sunt, orbati si querantur, frustra querentur. Nobis verò asserendum est ob hanc potißimum rationem deum oculos genuisse,

vt mentis circuitus qui in cœlo peraguntur, intuiti, in vsum redigamus nostræ mentis: cogitationísque nostræ discursiones illis cognatas, sed perturbatas quodammodo ad illorum temperiem reuocemus. Et cùm illos agnouerimus, & recta ratione secundum naturam præditi singulorum ordinẽ perceperimus, conuersiones Dei quæ sine vllo errore aguntur, imitemur, atque ad earum exemplum discursiões nostræ cogitationis vagas & erraticas componamus. Vocem quoque auditumq́; eiusdem rei gratia, deos dedisse nobis existimo. Nam ad hæc ipsa sermo pertinet, plurimumq́ue conducit, omnisq́ue musicæ vocis vsus harmoniæ gratia est tributus. Atqui & harmonia, quæ motiones habet animæ nostræ discursionibus cõgruas atque cognatas, homini prudenter musis vtenti non ad voluptatem rationis expertem, vt nũc videtur, est vtilis: sed à musis ideo data est, vt per eam dissonantem circuitum animę componamus, & ad concentum sibi congruum redigamus. Rhythmus quoque ad hoc videtur esse tributus, vt habitum in nobis immoderatum gratiáque carentem aptißimè temperemus. Hactenus opera mẽtis paucis exceptis tractauimus. Oportet autem de his quoque quæ neceßitas inuehit, dicere. Mundi enim huius generatio ex neceßitatis mentísque coitu mixta est. Nam cùm mens neceßitati dominaretur, propterea quod persuadendo

ſuadendo eam ad optimos vt plurimum rerum euentus induceret, ipſaq́; hac ratione cedens ſapiēti perſuaſioni pareret, mundi huius exordia conſtiterunt. Oportet igitur eum qui mundi conſtitutionem verè narraturus erit, erraticæ quoque cauſæ ſpeciē pro naturæ ipſius inſtinctu miſcere. Quod ita commodè fiet, ſi horum ipſorum conuenienti principio ſumpto, ſic de his quemadmodū de ſuperioribus ab ipſa rurſus origine diſſeramus. Naturam ergo & paßiones ignis, aquæ, aëris, atque terræ, generationem cœli præcedentes conſideremus. Nullus profectò ad hoc vſque tempus eorum generationem oſtēdit, ſed quaſi notum ſit quid ſit ignis & reliqua, ſic de illis verba facimus, eaq́ue mundi primordia conſtituimus, cùm nec ſyllabarum quidem nedum elementorum vicem tenere apud homines mentis quoquo modo compotes, debeant. Nos verò in præſenti nihil de principio vniuerſorum, ſiue principiis, ſiue quomodocunque aliter id appelletur, dicendum putamus. Cui quidem diſputationi nihil aliud impedimento eſt, niſi quod difficile ſit præſenti diſputandi modo quæ de his videntur exprimere. Neque igitur vos id expectabitis, neque ego mihi perſuadebo recte me tantum opus aggredi poſſe. Quod autem ab initio dixi, veriſimilitudinis vim ſeruabimus, ſtudebimusq́ue in rationibus veriſimilibus circa hæc

aſsignandis nulli cedere. Atque ita & ſingula & vniuerſa à principio exponemus. Deum igitur etiam nunc diſputationis ſeruatorem in primis oremus, vt nos ex admirabili & inſolita expoſitione ad veriſimilem doctrinam traducat, atque ita inſtituti diſputationem exordiamur. Sed hanc de vniuerſo diſputationē ab ampliori diuiſione quàm ſupra ducamus. Tunc enim duas in ſpecies facta diuiſio eſt. Nunc tertium genus addendum. Duo enim in ſuperioribus ſufficiebant. Vnum quidem exemplaris loco, ſemper idem, ſoláque intelligentia comprehendendum. Alterum ſimulacrum ab hoc exemplari deductum, generationi oculiſque ſubiectum. Cùm verò duo hæc ſufficere putaremus, tertium non adiunximus. Nunc autem cogere nos ratio videtur, vt difficilem & obſcuram ſpeciem declarare conemur. Quam igitur vim, quámve naturam habere putãdum? Hanc vtique, generationis horum omnium receptaculum, & quaſi nutricem eſſe. Quod quãuis vere dicatur, paulò tamen apertius eſt dicendum. Arduum id quidem, eo maximè, quod ad huius rei demonſtrationem dubitare prius neceſſe eſt, & inquirere de igni & reliquis quæ elementa vocantur, quid iſtorum aquam potius quàm ignem, aut aerem potius quàm terram, aut certum aliquid vnum magis quàm cuncta vocare oporteat. Difficilè ſanè certum aliquid &

firmũ de iſtis aſſerere. Quónam igitur pacto, & qua ratione, & quid probabile in huiuſmodi inquiſitione dicemus? Principio id corpus quod modo aquam nominauimus, quando in ſolidam cõcreſcit materiã, lapis & terra fieri videtur: quãdo verò liqueſcit & diffluit, ſpiritus atq; aër. Item aër exuſtus ignis efficitur. Ignis extinctus & corpulentior factus aërem creat. Rurſus craßior factus aër, in nebulas nubéſque concreſcit. His etiam magis compreßis pluuiæ defluunt. Ex aqua rurſus terra lapidéſque gignuntur. Atque ita videmus hæc omnia circuitu quodã ſibi inuicem vires fomentáque generationis vicißim tribuere. Quæ cum nunquam eadem appareant permanere, quíſnam ſine rubore redargutionis ǵue ſuſpicione poterit iſtorum aliquid vnum potius, q̃ aliud certe & firmiter appellare? Nemo certe. Quare tutißimus in his hic erit loquẽdi modus. Hoc quod ſemper aliâs aliter formatũ videtur, & plerũque iuxta ignis effigiem, non eſt vtique ignis hoc aliquid, ſed tale, id eſt, igneum quiddã: nec aqua hoc aliquid, ſed tale quid, id eſt aqueum, nec aliud quicquam velut vllam habens ſtabilitatem. Denique nec pronominibus quidem vllis hæc ſignãda ſunt, quibus in rei cuiuſlibet demonſtratione, cùm hoc vel illud dicimus, vti ſolemus. fugiunt enim, nec expectãt vel eam demonſtrationem, quæ hoc & huius & huic deſignat:

vel appellationem, quæ de his tanquam de existẽtibus & stabilibus habeatur. Igitur huiusmodi omnia neque hoc, neque illud, sed tale potius, aut tale propter similitudinem aliquam appellare debemus. Et ignem quidem vbique tale, ac de cæteris quæ gignũtur eodem pacto. At verò illud in quo fieri singula hæc videntur, ac deinde dissolui, solum iis pronominibus quibus hoc vel illud signamus, appellandum puto. Quale verò quadammodo, calidum scilicet vel album, vel aliquid tale contrariorum, vel ex cõtrariis illud minime appellandum. Sed apertius quod volumus, exponamus. Siquis enim cũctas figuras ex vna eademque auri materia fictas continue in alias & alias reformet, deque vna quadam illarum præsens aliquis quid sit quærat, verè admodum & tutissime respondere possumus aurum illud esse: triangulum verò esse aut aliam figuram earum quæ impressæ in eo sunt & continuò permutantur, quasi reuera sint, nõ licet dicere. Sola quippe illa responsione tãquam tutissima contenti esse debemus. Eadem de illa natura quæ cuncta recipit corpora ratio est: idẽ semper esse dicenda est. Siquidẽ ex propria potentia recedit nunquam. Suscipit enim semper omnia, nec vllam vnquam iis similem vllo pacto sibi formam contrahit. Omnis sane natura fictioni subiecta est, agitataque ab ingredientibus & figurata quodammodo,

do, aliâs aliter se habere videtur. Quæ verò ingrediũtur & exeũt, verè ac semper existẽtium rerũ simulacra sunt, miro & vix explicabili modo ab ipsis rebus quæ verè sunt, figurata, quẽadmodũ deinceps narrabimus. Tria in præsenti genera sumẽda sunt. Vnũ quod gignitur. Aliud in quo gignitur. Aliud à quo similitudinẽ trahit quod nascitur. Idcirco cõparare hæc ita decet. Quod recipit, matri: vnde recipit, patri: naturã istorũ mediã, proli. Sed ita intelligẽdũ est, quòd cùm esse debeat effigies rerũ omni formarũ varietate distincta, nunq̃ illud ipsum formationis huius gremiũ bene erit præparatũ, nisi informe sit, & suapte natura omnibus formis quas recepturũ est, careat. Nã si erit alicuius eorũ quæ in se recipit simile, cùm contrariam eius cuius simile est naturam, aut aliam prorsus suscipiet, nequaquam eius similitudinem & effigiem exprimet, cùm præ se tulerit suam. Quo fit, vt nullam sibi propriã habeat speciẽ, quod est omnia genera suscepturũ. Vt qui vnguẽta suauiter redolentia cõfecturi sunt, humidã materiam quã certo condire odore volũt, ita præparant, vt odorem nullum propriũ habeat: & qui materiis mollibus impreßionique cedẽtibus figuras imprimere aliquas volunt, nullam omnino priorem in eis figuram apparere patiuntur, sed exactißima quadam leuigatione eas poliunt: Ita illud quod in omnibus

*paſsim æternorum omnium ſimulacris recte figurã-
dum eſt, his omnibus formis natura ſua carere ne-
ceſſe eſt. Quamobrem vniuerſi, quod & genitum eſt,
& ſenſibus omnibus manifeſtum, matrem ipſam re-
ceptaculumq́ue, neque terram, neque aërem, neque
ignem, neque aquam eſſe dicamus, neque rurſus ex
his aliquid cõſtitutum: aut aliqua ex quibus proprie
hæc ipſa ſubſiſtũt: ſed inuiſibilẽ potius ſpeciem quã-
dam & informem ſinum omnium capacem, qui mo-
do quodam ambiguo & vix explicabili diuinæ &
intelligibilis naturæ fit particeps. Ipſe quidem com-
prehendi per ſe nullo pacto poteſt: ſed quantum ex
ſupradictis naturam eius attingere licet, ſic vtique
recte poſſumus dicere: Ignem quidem, partem eius
ignitam videri: humefactam verò partem, aquam:
Terram quoque aëremq́ue ſimiliter: quatenus ipſo-
rum ſimulacra ſuſcipit. Sed de his ita diſtinguentes
ratione conſiderare debemus, ſitne ignis aliquis ſe-
orſum à materia ipſe permanens in ſeipſo, & cæte-
ra quæ ſæpe dicimus per ſeipſa manere: an hæc ſola
ſunt, quæ corporis ſenſu percipimus, & talem in ſe
continent veritatem, nec vllo pacto præter hæc vlla
ſunt vſpiã, ſed fruſtra intelligibilem vniuſcuiuſque
ſpeciem aliquam ponere ſolemus, nec aliud hæc ſunt
quàm verba. Quod quidẽ neque ita vel aliter ſe ha-
bere temere & ſine examinatione aſſerẽdum, neque*

ad

ad præſentem diſputationem natura ſua prolixam, alia quoque prolixa, & ad rem minimè pertinens addenda videtur. Ea verò circunſcriptio quæ breuibus magna comprehendat, admodum oportuna videbitur. Ita igitur ipſe meam hac de re ſententiam feram. Si intellectus & vera opinio duo genera ſunt, neceſſe eſt huiuſmodi ſpecies eſſe quæ per ſe ipſæ ſint, & intelligentia potius quàm ſenſibus conprehendantur. Sinautem vt quibuſdam videtur, vera oppinio ab intellectu nihilo differt, omnia quæ corporis ſenſus attingit, certa habenda ſunt. Sed opinior duo eſſe dicenda, quia ſeorſum ſunt facta, & diſsimilia ſunt. Quippe quorum alterum doctrina nobis inſinuat, alterum perſuaſio: & illud quidem ſemper cum ratione vera, hoc autem ſine ratione: illud nulla perſuaſione mutabile, hoc contra huic mutationi ſubiectum. Veræ quidem opinionis vir quilibet particeps: Intelligentiæ verò dij quidem omnes, homines verò pauci admodũ participes ſunt. Quæ cum ita ſe habeant, fateri oportet eſſe ſpeciem quæ ſemper eadem ſit ſine ortu atque interitu, quæ nec in ſe accipiat quicquam aliud aliunde, nec ipſa procedat ad aliud quicquam, ſenſúque corporis nullo percipiatur: atque hoc eſt quod ad ſolam intelligentiam pertinet, eiúſque intentionis eſt proprium. Sed eſt aliquid poſt hoc quod cum ipſo non ratione,

ſed nomine conuenit, eiuſque ſimilitudinē gerit, ge-
nitum ſenſibus manifeſtum, quod fertur & ſuſtenta-
tur ab alio ſemper, & in aliquo loco gignitur, rur-
ſuſque inde recedit opinione per ſenſus comprehen-
dendum. Tertium genus locus eſt, qui interit quidē
nunquam, ſed omnibus quæ gignuntur, ſedem exhi-
bet: hic ſine tangentis ſenſu tāgitur, adulterina qua-
dam ratione vix opinabilis. Denique cùm ad hunc
animo reſpicimus, ſomniamus quodammodo, neceſ-
ſariumque putamus, vt quicquid eſt, in aliquo ſit lo-
co poſitum, regionemq; obtineat aliquam: & quod
neque in terra, neque in cœlo ſit, minime eſſe credi-
mus: atque has omnes & ſimiles paſsiones à perui-
gili vereque exiſtēte natura ipſi huiuſmodi ſomniis
occupati ſecernere non valemus. Ideoque nec diſcer
nere id etiam poſſumus, quòd imagini quidem poſt-
quam idipſum in quo facta eſt non ipſius eſt, ſed ea
ſemper alterius fertur ſimulacrum, non iniuria con-
uenit vt in alio quodam ſit, atque ita quodāmodo eſ
ſentiæ fiat particeps, aliter verò eſſe nullo modo poſ
ſit. Ei autē quod vere eſt, vera hæc & exquiſita ra-
tio ſuffragatur, docens quod dum res ita ſe habet, vt
hoc quidem aliud ſit, & illud aliud, neutrum in neu-
tro vnquam factum vnum ſimul idem & duo fient.
Hæc tandē meæ mentis ſummatim ſententia ſit, eſſe,
& ante cœli ortum ratione triplici fuiſſe tria hæc,

exiſtens,

existens, locum, & generationem. Generationis verò nutricem, ignitam & humefactam, terræ item & aëris formas suscipientem, paßionesque horum pedissequas perpetientem, omniformem aspectu videri. Verùm quia nec similibus neque ad pondus exæquatis viribus referta est, nulla ex parte æquilibrẽ esse, sed inæqualiter vndique vergentem declinantémque ab illis quidem que diximus agitari, rursúsque ipsam commotam eadem agitare. Quo pulsu cõcita in diuersa raptari atq; discerni, perinde vt quæ in frumenti purgatione pistoriis instrumentis iactata atque excussa discerni videmus, atque aliò solida grauiaq;, aliò rara & leuia ferri. Sic illa tunc quatuor genera ab ipso eorum receptaculo instrumenti illius pistorij instar tumultuante & discernente cõmota, dißimilia quæque à dißimillimis longè separabantur, simillima verò rursus coibant: atque idcirco etiam ante mundi exornationem sedibus diuisa erant sed neque his ratio inerat, neque modus. At verò vbi cũcta redigi ad modum placuit, Deus ignẽ primo ac terram, aëremque, & aquam, quæ quidem elemẽtorũ præferebãt vestigia, sed ita erant affecta vt par est illa à quibus deus abest, distinctis figuris, speciebus, & numeris exornauit. Ea verò apud nos sententia semper rata indubiaque præ cæteris habeatur, quod Deus illa cùm talia non essent, quàm

pulcherrimè optimeq́; fieri poterat, ordinauit. Nũc iam dispositionem genituramq́ue ipsorum sigillatim demõstrari cõuenit, nouo quidẽ & inusitato demõstrationis genere, sed vobis qui omnes eruditiõis ingenuæ vias peragrauistis, plano atque perspicuo. Principio quod ignis, & terra, aqua, & aër, corpora sint, nemo vtique dubitabit. Omnis autem corporis species profunditatem habet. Profunditatem verò planis constare necessarium est. Rectitudo porrò planæ basis ex triangulis constituitur, atque trianguli omnes ex duobus initium habent, habentibus vtrisque rectum angulum vnum, acutos duos. Quorum alter vtrinq; anguli recti partẽ obtinet, æqualibus distincti lateribus: sed in altero inæqualibus inæqualia distribuuntur. Igitur per rationes probabiles necessitati coniunctas incedentes, ignis cæterorumq́ue corporum huiusmodi ponamus exordiũ. Superiora verò his horum principia deo nota sunt, atque ei qui Dei sit amicus. Videamus igitur qua potissimum ratione quatuor corpora pulcherrima fiãt, dissimilia quidẽ inter se, sed quæ in se inuicem dissoluãtur, & ex se inuicem generentur. Si id cõprehenderimus, veritatem ipsam de generatione ignis terræq́; & eorũ quæ cõpetenti ratione seruata horum media fiunt, tenebimus. Tũc enim nemini cõcedemus dicenti alicubi esse oculis patentia pulchriora his

corpora,

corpora quorum quodlibet ſecundum vnum ſit genus. Conandum igitur quatuor corporũ genera pulchritudine præcellentia cõſtituere, atque ita aſſerere horum nos naturam ſufficienter comprehendiſſe. E duobus quidem triangulis Iſoſceles, id eſt, qui cruribus conſtat æqualibus, vnicam habet naturam: qui verò altera parte eſt oblongior, infinitas. Ergo ſi recte exordiri volumus, infinitorum quoque pulcherrimum præeligere nos oportet. Ac ſi quis pulchriorem à ſe electum ad horum cõſtitutionem afferre voluerit, eius non tanquam aduerſarij, ſed tanquam amici ſit ſententia potior. Vnum itaque reliquis poſthabitis, triangulorum multorum pulcherrimum ponimus, à quo æqualiter triangulus ex tertio conſtitit. Ratio verò cur ita ſit, prolixior eſſet. At eũ qui diligenti diſcuſsione ita eſſe comperiet, dulce manet victoriæ præmium. Propoſiti ſanè nobis ſint duo è multis triãguli, ex quibus ignis cæterorumq́ue corpora cõpoſita ſunt. Horum vnus Iſoſceles ſit æqualibus cruribus conſtans triangulus. Alter verò ſit ille qui longius latus ſemper breuiore latere potẽtia triplo maius habet. Verùm quod ſecuri nimium in ſuperioribus diximus, nunc magis eſt diſtinguendum. Videbantur quidem nobis, neque id quidem ſatis recte, omnia quatuor genera ex ſe inuicem generari. Profectò quatuor genera ex triãgulis quos elegimus

 generantur.

generantur. Tria quidem ex vno, inæqualia habente latera. Quartum verò vnicum ex triangulo Iſoſcele componitur. Non igitur poſſunt omnia ita in ſe inuicem reſolui & commutari, vt ex multis paruis pauca ingentia, vel conuerſo efficiantur. Tria certè poſſunt. Cũ enim ex vno hæc facta ſint omnia, quãdo maiora ſoluuntur, multa exigua ex eiſdem conſtituuntur, paruas congruáſque ſibi figuras adepta. Rurſus quando multa per triangulos diſperguntur amplificata, vnum vnius molis faciũt numerum, magnamq́ue aliam ſpeciem vnam perficiunt. Hæc vtique de mutua ipſorum generatione dicta ſint hactenus. Reliquum eſt, vt qualis quæque eorum facta ſit ſpecies, & ex quibus concurrẽtibus numeris coaceruata dicamus. Erit vtiq; prima ſpecies, quæ ex paucíſsimis compoſita fuerit, elemẽtum eius, quod latus oblongius breuiori latere duplo maius habet. Cùm verò bini huiuſmodi ſecundum diametrum componantur, térque id fiat, & diametri latera breuiora in idem quaſi centrum ducantur, vnus triangulus æ-

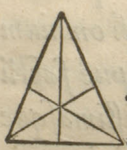
quilater ex triangulis numero ſex conſicitur. Trianguli autem æquilateres quatuor compoſiti ſecũdum ternos planos angulos, vnum ſolidum faciunt angulum: qui angulum planorum omnium obtuſiſsimum deinceps ortu ſubſequitur. Atqui triangulis huiuſmodi quatuor

tuor natis prima ſolida ſpecies totius circunferentis

diſtributiua in partes æquales ac ſimiles oritur. Secunda verò ex eiſdem quidem triangulis, ſed ſecūdum æquilateres triā-gulos octo conſtitutis, vnum facientibus ſolidum angulum ex planis quatuor. Factíſque ſex huiuſmodi, corpus ſecundum abſoluitur. At tertium ex elemētis bis ſexaginta copulatis, & angulis ſolidis duodecim, quorū quilibet quinq; planis triā-gulis æquilateribus continetur, habēs viginti æquilateres baſes, naſcitur. Iam igitur elementum alterū ſic hactenus iſta genuerit. Verùm Iſoſceles triangulus quarti generauit naturam ſecundū quatuor conſtitutus, & ad cē-trum rectos congregās angulos, vnumq́ue quadrā-gulum æquilaterem faciens. Sex verò huiuſmodi copulati angulos octo ſolidos, quorū quilibet per tres planos rectos coaptatus eſt, effecerunt. Corporiſq; ita cōſtituti figura cubica facta eſt, ſex planos quadrangulos æquilateres baſes adepta. Eſt & quinta quædam compoſitio, qua Deus ad vniuerſi conſtitutionem eſt vſus, eáque deſcripſit & figurauit, quæ contemplatus aliquis nō abſurdè dubitauerit vtrum infinitos eſſe mundos an finitos exiſtimandum ſit. Infinitos quidem dicere illius putabit eſſe propriū, qui

nullam rerum cognitione dignarũ peritiam habeat. Sed vtrum vnus mũdus an quinque reuera nati ſint inquirere, minus vtique putabit abſurdum. Ratio quidem noſtra vnum ipſum veriſimili probatione aſſerit eſſe natum. Alius verò quis ad alia reſpiciens aliter opinabitur. Sed hæc dimittenda ſunt. Et iam genera quatuor à nobis paulò antè digeſta, in ignẽ, terram, aquam, aëremq́ue diſtribuamus. Terræ cubicam ſpeciem aſsignemus. Nam omnium quatuor maximè immobilis terra eſt, & corporaliũ omnium compacta maximè. Tale verò illud præcipuè factũ eſſe neceſſarium eſt, quod firmiſsimas tutiſsimáſque poſsidet baſes. In triangulis porrò à principio poſitis, qui æquilateres ſunt, firmiorẽ tutiorémque quã inæquilateres baſem poſsident. Et quod ex vtroque compoſitum eſt planum æquilatere æquilateri quadrangulum, certe triãgulo tam quo ad totum quàm quo ad partes ſtabilius neceſſario prouenit. Quamobrem ſi conuenientem probabilemq́ue ſequi rationẽ velimns, terræ id tribuamus: Aquæ deinde, quod tribus reliquis eſt immobilius: Igni quod mobiliſsimum: Aëri medium. Et corpus quidem minimũ igni, aquæ maximũ, aëri mediũ: acutiſsimũ quoque igni, ſecundũ ab hoc aeri, aquæ tertium. Ex his omnibus quod baſes pauciſsimas habet, velociſsimum eſſe neceſſariũ eſt. Eſt enim ad penetrandũ promptiſsimum,

quippe cùm prorsus sit omnium acutissimum. Leuissimũ quoq;, cum ex paucissimis partibus eisdem cõstet. Quod secundũ est, secundo loco habeat hæc oportet. Tertio tertiũ. Igitur secundũ rectã probabilémque rationem pyramidis species solida elementũ semenq́ue sit ignis. Secundã verò generatione speciem aeri, aquæ tertiam tribuamus. De his omnibus adeò paruis ita putandum est, quod si singula duntaxat singulorũ generum capiantur, nullũ eorum propter paruitatem cerni à nobis poterit: sin multa inuicem cõgregentur, eorum moles magnitudinésque cernẽtur. Quinetiã hæc omnia, adeò tanta vbique quo ad multitudines, motus, atque potẽtias proportione exactè absoluta cõnexaq́; sunt, quantã necessitatis natura libens & persuasa capere poterat. Ex omnibus sanè quorũ genera supra narrauimus, ita merito se res habere videtur. Terra cum in ignem inciderit, eius acumine dissoluta fertur resoluta in ignem, aut aerem, aut aquam, quousque partes ipsius congressæ iterum, sibiq́ue inuicem copulatæ terram reficiant. Non enim in aliam vnquam speciem transmigraret. Aqua præterea ab igni vel aere diuisa in partes, vnum, partibus suis reconciliatis, ignis corpus, aeris duo facit: portiones verò aeris ex vna dissoluta parte duo ignis corpora faciunt. Rursus quando ignis ab aere vel aqua vel terra aliqua

occupatur,

occupatur, & ipse quidem paucus in multis mouetur, atque in agitatis pugnat, iactatúsque distrahitur, duo corpora ignis in speciem aëris vnam concrescunt: deinde superato aëre atque disperso, ex totis duobus atque dimidio vna aquæ tota species coalescit. Denique sic ea rursus consideremus: quoties ab igne comprehensum aliorũ genus aliquod angulorum laterumq́ue ipsius acumine scinditur, tum demum discerpi desinit cum in ignis naturam transierit. Simile enim idémq; genus quodlibet à simili eodémque minimè patitur: quousque verò in aliud permutatur, imbecilliúsque cum potentiore luctatur, dissolui non desinit. Rursus quando minora à multis maioribus circunuenta sunt, & pauca lacerata extinguuntur, cum in vincentis ideam constitui velint, cessant extingui, fitq́ue ex igni aër: ex aëre aqua. Quod si in hæc transitus fuerit, & aliorum aliquod genus impugnet, non cessant agitata dissolui prius quàm aut omnino cum dissolubilia sint depulsa ad cognatum refugiãt, aut expugnata in vnum quiddam ex multis superanti simile tandem euadant, familiariterq́ue cum victore permaneãt. Enimuerò per has passiones sedes vicißim cuncta commutant. Generis nanque cuiuslibet multitudines per locum proprium distinguuntur, ob sedis ipsius agitationem. Quæ verò dißimilia inuicem facta sunt, propter fluctum cõcußionemq́;

cußionemque ad locum eorum quibus similia euasere, feruntur. Corpora igitur immixta ac prima ex causis huiusmodi fabricata sunt. Quod autem in eorum speciebus alia quoque innata sunt genera, causa est elementi vtriusque constitutio: quæ non solum ab initio, vnum cum magnitudine triangulum peperit, sed etiam maiora & minora tot quidem numero, quot in speciebus sunt genera. Quapropter mixta hæc in seipsis atque inuicem, infinitam habent varietatem. Cuius peritos esse eos oportet, qui de natura sunt rationem probabilem reddituri. Igitur nisi quis quo pacto & cum quibus vnà motus & constitutio fiat certe comprehenderit, multa disputationi quæ manet à tergo, impedimento futura videntur. De his partim quidem dictum est, partim verò restat dicendum. In ipsa leni planaq; natura motus esse nũquam solet. Nam agitandum absque agitaturo, vel agitaturum absque agitando difficile est, immò impoßibile reperiri. Motus autem horum omnium minimè est. hæc verò lenia planaque esse nunquam possunt. Sic itaque statum quidem in planitie lenitateque, motũ verò in contraria semper natura ponemus. Inæqualitas porrò naturæ huius est causa, quæ leni planoque contraria est. Inæqualitatis verò generationem iam tractauimus. Sed quónã modo singula secũdum genera non diuisa moueri inuicem ferrique desinũt,

nequaquam exposuimus. Id ergo deinceps sic explanabimus. Vniuersæ naturæ circuitus cum circulari ambitu suo genera complexus sit, & secum ipso cōgredi studeat, constringit omnia, locum'que vacuum relinqui nusquā patitur. Quocirca ignis per omnia maximè penetrauit, deinde aer, vt pote qui ipsi tenuitate est proximus, & alia simili ratiōe deinceps. Quæ enim ex maximis partibus sunt composita, vacuitatem quoque in sua constitutione maximam reliquere, minima cōtra minimam. Coarctationis autem ipsius angustia, parua in magnorum contrudit inania. Quare cum parua magnis insinuata sint, & ipsa quidem parua quæ magna sunt discernant, maiora verò minora coerceāt, omnia sursum deorsúmue in sua loca feruntur. Nam quodlibet mutata magnitudine sedem mutat. Sic vtique & has ob causas naturæ lenitati contrariæ semper generatio conseruata, horum motum & in præsenti & in futuro perpetuū exhibet. Post hæc sciēdum est multa esse ignis genera: flammam videlicet: & quod ab ea est accensum, quod vrit quidem, lumen verò nullum oculis affert: quódue extincta flamma intra illa quæ accensa fuerant, remanet. Similiter aeris genus aliud purissimum agilißimum'que, quem ætherem nuncupant: aliud turbulentissimum, caligine nubibus'que obscurum: aliasq; species sine nomine esse putādū est, pro-

pter ipsam triangulorum inæqualitatem. Aquæ genera duo sunt præcipua. Vnum humidum, alterum fusile. Humidum quidem, quia generibus aquæ paruis & inæqualibus cõstat, facile à seipso & ab alio propter inæqualitatis conditionem & figuræ speciem moueri solet. Quod autem ex grandioribus æqualibusque & lenibus est compositum, stabilius illo. Et graue propter lenem æqualitatem compactum est, sed propter ignis penetrantis dissoluentisq́; impetum æqualitate amissa motus fit particeps: factũq́ue agile mobileq́ue, à proximo aëre pulsum extensumq́ue per terram duo quædam patitur: nam & liquescit & in terram decidit. primũ illud molis, purgatio, hoc fluxus cognominatur. Rursus igne hinc euolante, quippe cùm non fiat in vacuũ exitus, proximus aër pulsus mobilem adhuc molem humidam in ignis sedes impellit, ipsiq́ue ipsam commiscet. Moles denique compulsa, iterumq́ue lenem æqualitatẽ adepta, cùm ignis inæqualitatis artifex iam abierit, in idem secum coaceruat: atque ignis abscessum frigefactionem, copulam verò congressumq́ue igni abeũte factũ conglutinationẽ gelidamq́; rigiditatẽ vocamus. Ex his verò quas aquas fusiles appellauimus quod ex tenuißimis lenißimisq́; fit dẽsißimũ, vniforme, splẽdidũ, flauũq́;, preciosißima res est, aurũ florescẽs per petrã cõpactũ est. Auri autẽ ramus propter

dēsitatem durißimus & nigro prætereà colore suffusus, adamas appellatur. Sed quod auro proximas habet partes, pluresque vna species continet, auro quoque densius, & terrenæ partis paucæ tenuisque particeps, adeò vt asperius duriúsque sit, verum ex eo quod interualla intrinsecus habet magna, leuius est, hoc genus nitentium concretarumque aquarum vnum est, atque æs nominatur. At quando terrena pars huic immixta propter vetustatē à cæteris partibus eius secernitur, ad extremámque emissa superficiem per se ipsa aspectui patet, rubigo iā nascitur. Cætera generis eiusdē verisimilibus rationibus assequi, haudquaquā laboriosum est. Quod siquis remittendi studij gratia rationibus eorum quæ semper sunt intermißis considerauerit verisimiles de generatione probationes, atque eiusmodi consideratione sine pœnitētiæ acceßione delectetur, moderatum in vita prudentemque ludum consequetur. His vtique nunc ita conceßis, deinceps quæ de eisdem probabilia videbuntur, ita percurrenda videntur. Igni sæpe miscetur aquæ pars tenuis, atque humida fluidaq;, sic ideo nominata, quia lubrica terra circūfluit: mollis quoque ob eam causam, quia eius bases minus firmæ stabilesque quàm terræ, facile cedunt atque labuntur. Hæc quando ab igni destituta, ab aëre quoque deseritur, fit lenior, & alienis expreßis cogitur

in seipsam: atque ita compacta, si supra terram id cõtigerit, grando fit: si in terra, glacies: quæ quidẽ tunc fiunt cùm riget cohærescitq́ue maxime gelu. cùm verò minus congelatur, si supra terram accidit, nix: sin in terra ex rore craßior facta, pruina. Verùm quando plurimæ aquæ species inuicem commiscentur, vniuersum illud genus à terra per arbores stillans, liquor humorq́ue vocatur. Liquores verò singuli propter mixtiones dißimilitudinẽ nacti multa quidem alia sine nomine faciunt genera, sed quatuor igneæ species euidentes & perspicuæ maxime, sortitæ sunt nomina. Quod enim animam simul cum corpore calefacit, vinum dicitur. Quod verò lene est, discernitq́ue visum, ideóque aspectu splẽdidum, atque nitẽs, & pingue nobis apparet, vncta & olearia species est, pix, gummi, & oleum, cæteráque id genus. At quod oris angustos meatus ad penetralia vsque naturæ perfundit, hac vi dulcedinem adhibens, mel cõmuniter nuncupatur. Denique quod carnem dissoluit vritq́ue & spumeum est ex omnibus secretum liquoribus, succus vocatur. Terræ verò species per aquam emergens hoc modo fit lapis. Congelata enim aqua quando in commixtione deficit, in aëris speciẽ transit: hic aër suum in locum recurrit, vacuum autẽ ipsorum nihil, proximum ergo aërem pulsat. Iste si grauis sit pulsus, circunfusus'que terrenæ moli, vehe

menter illidit, ſeque ipſum in eas ſedes vnde nouus aſcenderat aër, conducit. Terra denique ab aëre indiſſolubiliter cum aqua coacta, lapides concreat, pulchriores quidem illos, qui perſpicuè ex æqualibus planisque partibus emicant, deformiores verò qui contra. Vbi verò ignis acumine humor omnis reſoluitur, corpusque illo aridius redditur, ea reſtat ſpecies, quæ ſolida vocatur futilisque tellus. Quandoque etiam humore relicto, terraque fuſili per ignem facta, ac deinde accedente gelu, niger fit lapis. Quãdo verò idipſum ſimiliter ex commixtione multo priuatur humore, ſed tenuioribus terræ partibus conſtat, ſalſumque eſt, & ſemiglaciale fit, perque aquã emergit, partim quidem olei terræque purgatorium genus, nitrũ dicitur, partim verò quotidiano victui commodiſsimum legitime, ſal Deo amicum corpus. At enim communia ex vtriſque, aqua quidem nõ ſolubilia, igni verò propter tale aliquid ita conglutinantur. Ipſas terræ moles, ignis & aër non liquefacit. Cùm enim duo hæc tenuiſſima ſint, & vacuitatibus terræ minutiora, ita per capaciſſimos eius meatus ſine vlla violentia permanant, vt neque eam diſſoluant, neque liquefaciant. Aquæ verò partes quia maiores ſunt, violento fluxu liquefaciũt. Terrã itaque male campactam ſic ſola aqua vi ſoluit, compactam verò dũtaxat ignis. nihil enim præter ignẽ hãc

pene-

penetrat. Aquæ rurſus concretionem, violentiſſimã quidem ſolus ignis, debiliorẽ verò vtraque & ignis & aer diffundunt: aer inquã per vacua, ignis etiam per triãgulos. Aerem verò vi conſtrictum, nihil niſi per elementum ſoluit: ſine vi cohærentem ſolus reſoluit ignis. Corpora ex aqua terráque ita cõpoſita, vt aqua terræ inania vi coarctata obſtruat, ſic prorſus ſe habent, vt aqua exterior influere per ea non poſſit, ideóque minimè liquefaciat, ſed ignis aquæ meatus penetrãs quemadmodum & aqua terræ inania, atque ita aquam afficiens vt ignis aerem, communi corpori liquefactionis cauſam præbeat. Hæc verò partim aquæ minus habent quàm terræ, quẽadmodum vitri genus, & lapides illi qui fuſiles appellãtur: partim cõtrà plus aquæ, qualia ſunt omnia quæ conglutinata ſunt cæreáque euadũt, & vapores emittunt. Hactenus eas ſpecies quæ figuris, cõmutationibúsque inuicem variantur, pene iam demõſtrauimus: quas verò ob cauſas paßiones earũ naſcãtur, deinceps demonſtrare conabimur. Principio ſenſum his quæ dicta ſunt, adeſſe ſemper oportet. Carnis verò & eorum quæ ad carnem attinent, generationem animæ quoque quantum mortale eſt, nondum declarauimus. Sunt enim hæc à paßionibus quæcunque cũ ſenſu ſunt, minimè ſeparata, & ille ſine his exponi ſufficienter non poſſunt, ſimul verò expleri fermè nequeunt.

nequeunt. Primò igitur alia ponẽda sunt: deinde quæ sequuntur expedienda. Vt ergo deinceps in disputãdo genera passiones ipsæ sequãtur, prima nobis extent quæ ad corpus & animam pertinent. In primis qua ratione ignis calidus dicitur, videamus: quod ita demum perspiciemus, si discretionẽ diuisionemq́; ab eo in nostro corpore factam consideremus: quod enim acumen quoddam ea paßio est, fermè est omnibus manifestum. Tenuitatem verò angulorum laterumq́ue subtilitatem, paruitatem particularum, motus velocitatem, quibus omnibus vehemẽs & penetrans est, velocitérque quod occurrit, diuidit semper & dißipat, considerare debemus, figuræ ipsius generationem memoria repetentes: ea quippe, non alia natura corpora nostra diuidẽs, & in partes exiguas partiens, merito paßionem illam quæ legitimè calor nominatur, inducit. Contraria vero huic paßio licet cuique manifesta, sua tamen explanatione non careat: humidæ namque partes corporũ, partibus nostris humidis grandiores, cum in corpus influunt nostrum, minores quidem partes extrudunt, sed in earũ sedes sese insinuare non possunt, humorem autem nostrum coagulant, atque ex inæquali & agitato immobilem, propter æqualitatem coagulumq́ue faciũt, inq́ue angustum cogũt. Quod autem præter naturã coactum est, secundum naturam renititur, seq́ue reuocat

uocat in contrarium. In hac reluctatione quassatione'que tremor rigórque cõsistit, omnísque huiusmodi passio, frigus quódue eam infert, frigidum nominatur. Durum autẽ dicimus illud cui caro nostra cedit, molle quod carni: res'que ipsas inuicem & duras & molles, eadem ratione vocamus. Cedit autẽ quicquid paruo nititur. Quod verò ex triãgularibus basibus firmamentis'que est, vtpote plano vehementer innixũ, renititur maximè atq; resistit: quódve summopere densum est, contra venientia vehemẽter repercutit. Graue præterea & leue cum ea natura simul quæ sursum deorsúmue dicitur, commodissimè declarabitur. Sed illud dictu absurdum est, esse duo quædam natura loca à se inuicem longo interuallo distincta: & vnum quidem deorsum vocari, ad quem locum ea deferãtur omnia quæcunque molem quãdam corporis habent: alterum verò sursum, ad quem vi omnia moueantur. Cum enim cœlum omne rotundum sit, quæcunque à medio æquè distantia extrema facta sunt, similiter esse oportet extrema. Medium quoque æqualibus lineis ab extremis vndique distãs, eregione æque omnia respicit. Quoniam igitur ita mundus dispositus est, siquis dictorum quicquã sursum esse dixerit vel deorsum, non iniuria errare videbitur. Medius enim locus in ipso, neq; sursum, neque deorsum dici debet, sed medius. Quod rursus vn

dique circuit, neque medium est, neque partem in se habet aliam ab alia differentem, quo ad ipsum medium, & omnino quicquid sit è regione locatum. Ei verò quod suiipsius simillimum est, contraria nomina iure nullus attribuet. Siquid enim solidum æquilibratumq́ue in vniuersi medio sit, ad nullam extremorum partem propter perfectam ipsorum similitudinem declinabit: at siquis circa illud obambulet, sæpæ sibimet plantis stabit oppositis, eãdemq́ue illius partẽ, tum sursum, tum deorsum vocabit. Itaq; vniuersum quemadmodum paulò antè diximus, cùm sit rotundum, locum habere superiorem aut inferiorem vir prudens minimè affirmabit. Sed vnde nominata sunt ista, & in quibus ea intuiti ex illis ad mundum totum transtulimus, huiusmodi quædã in primis ponẽtes, inuestigemus. Siquis in ea mundi regione quã vt plurimum sortitus est ignis, & ad quam vndique fertur, insideat, vimq́ue aliquã nanciscatur, per quã ignis partes arripiat libretq́ue, aut vbi in stateræ lancibus collocauit, vt deorsum in dissimilem detorqueat aërem, cõstat planè minorem ignis portionem maiori facilius coactam iri. Vbi enim duo simul vno robore suspenduntur, minus quidem magis, plus autem minus inferenti vim cedit. Et vnum quidem graue deorsumq́ue ferri dicitur, alterum verò sursum ac leue. Idem nobis terram habitantibus accidit. Nã

terræ innixi, perq́ue eam gradiētes, terrena genera inuicem separamus atq; distinguimus, & sæpe terrā in dissimilē aerē iacimus violēter, præterq; naturā, sæpe partes vtrasq; cognatæ naturæ participes. Hic portio minor facilius q̃ maior ad dissimilē locū iacta, prius violentiæ cedit, eamq́ue leuem cognominauimus: & locum ad quem compellimus, sursum. Contrariam his affectionē graue quiddā, atque deorsum. Hæc vtique differre inuicē necessariū est, propterea quod generū multitudines locū aliis cōtrariū obtinēt. Quod enim in alio loco leue est, leui quod in loco est cōtrario: & graue similiter graui: & ei q̃d deorsum dicitur, id quod deorsum: eiq; quod sursum, id quod dicitur sursum. omnia enim hæc trāsuersa inuicē & cōtraria ac penitus differētia esse fieriq; reperiētur. Vnū tamē id de his omnibus cogitandū, q̃d via gressioq; singulorū ad simile atque cognatū ferens, graue facit id quod fertur: locū verò in quē tale quid fertur, deorsum. Quæ aliter se habent, aliter efficit. Harum igitur passionū huiusmodi quædā dictæ sint causæ. Lenis item & asperæ passionis causam quilibet intuitus aperire aliis poterit. Durities enim hāc inæqualitati permixta, illā verò æqualitas exhibet densitati. Sed earū passionū quæ circa totum corpus communiter accidunt, ea restat maxima quæ voluptatis dolorisq́ue est causa in his quæ

diximus. Similiter quæcunque per corporis partes sensibus patent, doloresque & voluptates cient. Ita igitur omnis tã sensibilis quàm insensibilis passionis causas capiamus, in primis memoria repetẽtes quod de ea natura quæ facile mouetur deq; ea quæ mouetur difficile, suprà distinximus: hoc enim pacto ea persequi debemus omnia quæ cõprehẽdere cupimus. Quãdo in id quod facilè moueri solet, aliqua vel breuis incidit passio, pars eius quælibet sequẽtibus partibus vndique passionẽ ipsam trãsfundit, quousq; ad prudentiæ sedem perueniatur: vbi per hos quasi nũcios potentia illius quod passionem intulit, noscitur. Quod verò contra est affectum, & immobile quodammodo permanet, circularem illam trãsfusionem non habet: & ipsum quidem patitur solum, proxima verò minimè mouet. Quapropter cum partes aliæ aliis passionem primam non impertiant, totumque animal hinc minimè agitetur, sensus expers id quod patitur extat. Id profecto circa ossa capillósque & reliquas partes quæ terrenæ vt plurimum in nobis sunt, accidit. Visus verò & auditus instrumenta aliter omnino efficiunt, quia illis ignis aërísque vis maxima inest. Quod prætereà ad voluptatẽ attinet & dolorem, ita consideretur. Passio violenter prætérq; naturam abundè simulque nobis illata, molesta fit. Rursus quæ in naturam abundè simulq; reuertitur,

dulcis.quæ contrà fit,contrà. Paſsio verò magna cũ facilitate illata ſentitur quidem maximè,voluptatis autem & doloris minimè particeps:huiuſmodi ſunt, quæ ex aſpectu proueniunt. Cui quidem corpus noſtrum cognatum fieri in die ſupra narrauimus : huic aduſtiones ſectionéſve & quæcunque paſsiones huiuſmodi,dolorem non inferunt:nec etiam quando in ſuam ſpeciem fit reſtitutio, voluptatem.Senſus tamẽ vehementes clariſsimíque ipſi competunt, quatenus aliquid patitur, incurritque in aliquid & attingit. Violentia ſiquidem huius diſcretioni concretioníue nulla penitus ineſt.Corpora verò ex partibus grandioribus conſtituta,& vix agenti cedentia, quando motiones illatas in totum corpus traiiciũt,voluptates doloréſque continent:quando videlicet è ſuo ſtatu mouentur,dolores: quando redeunt, voluptates. Quæcunque paulatim abſceſſus euacuationéſque ſui perpetiuntur,repletiones verò ſimul atque abundè, cum euacuationis quidem ſenſum habeant nullum, repletionis autem habeant,mortalitate ipſius potẽtiæ dolores nullos, voluptates verò maximas afferunt.Quod ex ſuauium odorum perceptione cognoſcitur.At quæ è ſua natura ſimul & abundè pellũtur,paulatim verò vix in eam reſtituuntur, contra quàm ſuperiora affici ſolent. hoc plane in ſecandis vrendíſque membris apparet.Iam cõmunes toti cor-

pori paßiones, easq́ue inferentium cognomen attractauimus. Nunc igitur eas quæ certis nostri corporis partibus accedunt, & vnde proueniunt, quibúsve causis inferũtur, pro viribus exponamus. Principiò quæ supra quando de humoribus agebamus reliquimus, cùm linguæ paßiones sint, siquo modo possumus declaremus. Videntur autem hæc quemadmodum & alia multa discretionibus quibusdam & cõcretionibus fieri, ac præterea lenitate asperitateq́ue magis quàm cætera vti. Tenduntur à lingua venæ ad cordis sedem, saporum nunciæ: in quas siqua ita inciderint vt humidam carnis mollitiem penetrãtia terrestri sua natura modicè liquefacta, venas ipsas contrahãt arefaciãtque, sapores huiusmodi pariũt. Videlicet si asperiora sunt, acerbos acresq́ue: sin aspera minus, austeros & ponticos. Quæ & illas purgant, & siqua linguæ inhærescunt, abluunt, si vltra modum id faciant, naturæq́ue ipsius nonnihil liquefaciant, qualis est in nitro potẽtia, amara omnia nominantur. Sin autem vim nitro temperatiorem habent, leniusq́ue abstergunt, salsa sine amaritudinis asperitate, magisq́ue amica nobis apparẽt. Quæ autem applicata oris caliditati, ab eoq́ue mollita & feruefacta ipsum vicißim feruefaciũt, suaq́ue leuitate sursum ad sensus capitis eleuantur, suoq́ue attractu singula diuidunt, propter huiusmodi vires a-

cuta

cuta vocantur. Quandoque verò hæc eadem ex putredine attenuata angustas venas ingrediuntur, coguntque partes interiores tam terrenas quàm quodammodo aëreas iactatas inuicem commisceri, permixtasque circumlabi alias, & alias ingredi, ingressuque suo penetratas concauas tensasque efficere, vbi concauus & ampullosus humor aëri circunfunditur: isque humor aliâs terreus quoquo modo est, aliâs purus, fitque ex aqua concaua vasculum aëris humidum atque clarum. Sed quod ex pura nascitur aqua, perlucet vndique, ampullaque vocatur. Quod autem ex lutulēto magis humore simul agitato quidem elatoq; & circumtenso cōficitur, ebullitio, bulla, fermentumque dicitur: harum omnium paßionū causa acida qualitas appellatur. His omnibus quæ de his dicta sunt contraria paßio, à contraria causa proficiscitur. Quādo verò ingredientiū qualitas humida est linguæ qualitati naturaliter cōcors & cōsentanea, ac lenit mollitque eam, cōtractamque demulcet asperitatē, & quæ in nobis præter naturā cōtracta vel sparsa fuerūt, relaxat vel colligit, ac summatim naturalem singulis restituit habitū, suaue huiusmodi omne amicūq; est omnibus, violentarū quoque paßionum medicina atque remedium, dulceque vocatur. Circa narium vim species non sunt. Semigenia enim odorum natura. Speciei verò nulli

compe-

competit odorem vllum habere. Sed nostræ circa hæc venæ ad terræ & aquæ genera angustiores sunt, ad ignis verò aërisque genera latiores. Quocirca nemo vnquam istorum aliquem sensit odorem. Sed in madefactione quorundam, vel putredine, vel liquefactione, vel euaporatione gignuntur odores. Cùm enim in aërem aqua, vel aër in aquam transit, in medio istorum odores fiunt, omnisque odor aut fumus est, aut caligo. Sed horum quod ex aëre mutatur in aquam, caligo: quod verò ex aqua in aërem, fumus. hinc fit vt aqua odores tenuiores sint, aëre crassiores. Quod maxime perspicuum fit, quãdo certa quadam re naribus occurrente aliquis in seipsum vehementer spiritum retrahit. Tũc sane nullus simul influit odor, spiritus autem ab odore nudus solus sequitur. Duæ igitur hæ in his varietates absque nomine sunt, nec ex pluribus, nec ex simplicibus speciebus: sed duo ibi nomina tantum manifesta sunt, suaue scilicet & molestum. Hoc quidem disturbat violatque omnem eam capacitatem quæ à summo capitis vertice ad vmbilicum protenditur. Illud verò eãdem mulcet, & amico quodam ingressu naturalem eius seruat habitum. Tertiam præterea vim sentiẽdi, auditum videlicet, ita cõsiderare debemus, vt quibus ex causis passiones eius proueniãt, exponamus. Omnino igitur vocem ponamus pulsationem quan-

dam

dam ab aëre, per aures cerebrumque & sanguinem vsque ad animam penetrantem. Natam quoq; ex ea motionem incipientem à capite, & in sedem iecoris desinentem, auditum vocemus. Motio quidem velox, acuta prouenit: tarda, grauis. Vna æqualis atque lenis, contraria verò aspera. Magna quæ multa, parua quæ pauca. Harum vocum concordiam consonantiasque in sequẽtibus declarabimus. Sequitur quartum sentiendi genus exponendum, quod varietatem in se plurimam continet: & quæ sub eo sunt omnia, colores vocantur. Est autem color veluti flammula quædam fulgorque à singulis corporibus emanans, partes habens visui ad sentiendum accommodatas. Causas verò ex quibus visus gignitur, supra tractauimus. Nũc de coloribus potißimum hoc pacto probabilia dicenda videntur. Quæ ab aliis delata partibus in aspectum cadunt, partim minora, partim maiora, partim visus ipsius partibus æqualia sunt. Aequalia quidem sentiri non possunt, quæ diaphana, id est vtrinque perspicua nominãtur. Minora verò aut maiora partim discernere, partim contrahere visum dicimus, instar eorum quæ caliditate vel frigiditate carnem, aut eorum quæ acrimonia vel acumine caliditatéve linguam contrahunt vel discernunt. Atque ea quæ visum sic afficiunt alba nigráve vocamus, quæ quidem paßiones eorum sunt quæ modò narra-

bam, & illorum quidem germana eademq́ue quodammodo, sed in genere alio, diuersa tamen propter has causas esse videntur. Sic vtique appellanda sunt ista: quod visum disgregat, album: nigrũ verò, quod congregat. Motionem profectò acutiorem alteriusq́ue generis ignis, incidentem dispergentemq́ue visum vsque ad oculos, orbesq́ue ipsos oculorum meatusq́ue vi diuerberantem liquefacientemq́ue, ignem esse dicimus ex opposito obuiantem, cuius occursu lachryma, corpus ex igni & aqua mixtum, effunditur. Et vno quidem igne velut è coruscatione quadã exiliente, altero verò penetrante, & ab humore extincto, varij creãtur ex huiusmodi mixtione colores: atque ipsam paßionem fulgorem coruscationemq́ue vocamus: quódve id facit, splendidum atque corusciũ. Horum medium ignis genus ad oculorum humorem perueniens, illíque se miscens, minime quidem coruscum, sed ex ipsa ignei radij ad humorem admixtione, sanguineum creante colorem, rubeum nominauimus. Splendidum albumq́ue rubeo mixtum flauum procreat. Quo autem mensuræ modo singula singulis misceantur, etiam si quis nouerit, narrare prudentis non est, præsertim cùm neque necessariam, neque verisimilem de his rationẽ afferre vllo modo poßit. Rubeum cum albo nigróque, purpureum generat. Paulo obscurior moreus lutheolúsque fit color, quãdo his

do his inuicem conflatis aduſtisque magis eſt adiuncta nigredo. Fuluũ flaui fuſciq́ue temperatione producitur. Fuſcum verò albi & nigri confuſione. Pallorem albi flauiq́ue copula generat. Splendidum albo adiunctum plurimaq́ue obfuſum nigredine cæruleum efficit. Cæruleum cum albo glaucũ creat. Fului nigriq́ue temperie color viridis naſcitur. Cætera fermè ex his omnia manifeſta fiunt. Siquis enim ſuperiores mixtiões imitatus reliquos colores exequitur, probabilibus rationibus diſputabit. At ſiquis horum diſcuſsionem probationemq́ue opere ipſo aggredietur, quid inter humanam diuinamq́ue naturã interſit, ignorare videbitur. Nempe deus multa in vnũ colligere, rurſusq́ue vnum in multa producere ſufficiens eſt: ſcit enim ſimul ac poteſt. Homo autem nullus qui alterutrum valeat, aut eſt nũc, aut vnquam, erit. Hæc ſane omnia ita tunc naturaliter affecta ex neceſsitate ille pulcherrimi optimiq́ue operis fabricator in his quæ gignebantur, aſſumebat: quando deum ſeipſo ſufficientem, & perfectiſsimum generabat: vtens quidem cauſis ad hæc miniſtris, quod autem bene ſe habebat, ipſe in ſingulis agens. Duas enim cauſarum ſpecies diſtinguere decet. Vnam quidem neceſſariam, alteram verò diuinam. Ac diuinam in omnibus quærere, vt beatam vitam quoad naturæ noſtræ poſsibile eſt, adipiſcamur.

Necessariam quoque causam illorum gratia perscrutari. Cogitare enim oportet absque his illa in quibus studium ponimus, nõ posse intelligi, vel comprehendi, vel quomodocunque aliter percipi. Quoniam verò nobis in præsentia veluti fabris materia subiacet, causarum videlicet genera vicẽ ferme iam præparatæ materiæ obtinentia, ex quibus est sequens disputatio contexenda, rursus ad principium breuiter redeamus, citóque illuc regrediamur, vnde hucusque processimus, atque ita demum finem apicemq́ue disputationi, qualem superiora exigũt, imponamus. Quemadmodum ab initio diximus, cùm hæc ordine carerent, singulis deus, & ad sese, & ad alia inuicẽ eatenus modum rationemq́ue proportionis indidit, quatenus suscipere singula poterant. Tũc profectò nihil erat ordinis nisi fortè casu aliquo particeps, nec quicquam tunc aqua vel ignis vel aliud aliquid eorum quæ modo apud nos nominantur, iure vocandum erat. Verùm hæc primum omnia exornauit, deinde ex iis hoc vniuersum constituit, animal vnum, animalia in se omnia mortalia & immortalia continens. Et diuinorum quidem ipse est author, mortaliũ verò generationem natis suis tradidit absoluendam. Illi igitur suum imitati parentem, principiumq́ue animæ immortale suscipientes, animam ipsam mortali corpore clauserunt, totumq́ue corpus animæ, quasi

vehiculum ſubdidere, atque in eo aliam animæ ſpeciem mortalem fabricauerunt, quæ grauibus neceſſariisque perturbationibus afficeretur. Quarũ prima foret voluptas eſca maxima mali, Dolor deinde fuga impedimentumque bonorũ, Audacia præterea metuſque conſultores amentes: accederet & implacabilis iracundia, Spes etiam blanda cõciliatrixque cum irrationali ſenſu, amoreque omnium inuaſore. Illi ergo hæc miſcentes neceſſario mortale genus compoſuerunt. Cæterum ne diuinum vlla mortalium contagione, niſi quantum ſumma neceßitas cogeret, pollueretur, ſeorſum ab illo in alia corporis ſede mortale collocauerunt: atque à pectore caput, ceruice & collo interiecto ſeparauere. In pectore igitur & thorace mortale genus animæ poſuerunt: cumque id naturaliter partim melius, partim deterius eſſet, diſpoſuerunt rurſus thoracis capacitatem, diſcernenteſque ſedem tanquam virorum alteram, alteram fœminarum. Chartilaginem enim quandam nomine diaphragma, quod etiam phrenas vocant, inter hæc mediam interiecerunt. Partem igitur animæ fortitudinis iracundiæque participem contentioſamque capiti propinquiorem fecere inter diaphragma ceruicemque mediam, vt hæc obediens rationi, vnà cum ipſa cupiditatum genus vi illata coerceat, ſiquando rationis in arce capitis habitantis

iuſſa cupiditas reſpuat. Cor verò venarũ originem fontẽq́ue ſanguinis per omne corpus impetu quodã manãtis in ſtipatorũ regione ſuſpẽdere voluerũt: vt quãdo iræ vis exardeſcit, ratione nũciãte ſiquid extrinſecus iniuſte fiat, vel intrinſecus aliqua cõcupiſcentia turbet, tunc celeriter per anguſtos quoſlibet meatus quicquid ĩ corpore ſenſus eſt particeps, iuſſa minasq́ue perſentiat, atq; ita obediat obſequaturq́; omnino, toleretq́ue in omnibus præſtantiſſimi illius imperiũ. Cùm verò cognoſcerẽt cor rerũ terribilium obiectu trepidaturum, & ira ſæpius flagraturum, idq́ue opus omne per ignem fore, æſtus huiuſmodi temperandi gratia, pulmonum tegmen cordi adhibuerunt, molle primum atque exangue, deinde cauis intrinſecus fiſtulis ſpongiæ inſtar diſtinctum, vt ſpiritu potuq́ue hauſto cordis ardorem huiuſmodi reſpiratione & refrigerio tepefaciat. Quam ob cauſam arterias tanquam aquæductus per pulmonum ſubſtantiam deriuarunt, eamq́ue cordi, quaſi mollem ſaltum circundedere: vt quando nimia ferueat ira, inde ad faciliorem obedientiam temperatum deferueat, ſedatóque tumultu rationi facilius cum ira miniſtrare & obſequi valeat. Poſtremò eam animæ partem, quæ eſculenta & poculenta cupit, & reliqua omnino quibus corpus indiget concupiſcit, mediæ regioni inter diaphragma & vmbilicum ap-

plica-

plicauere: vbi quoddam quasi præsepe ad totius corporis alimoniam extare volebant, & ibidem illam vim animæ tanquam agreste animal alligauerunt. Hic sane illam corpus suum alere necessarium est, si quidem mortale quandoque futurum est genus. Vt ergo ad præsepe semper illa pascatur, habitétque procul à consultore, ideóque illum clamore & strepitu suo minime turbet, sed permittat præcipuũ nostri ducem tranquillo in ocio communi omnium vtilitati consulere, regionem idcirco inferiorem ipsi habitandam dij dedisse videntur. Quoniam verò videbat deus partem illam animæ talem fore, vt rationẽ non exaudiret: & siquo sensu pulsaretur, nullo modo rationibus obtemperaret, sed simulacris visísque nocte diéque maxime raperetur: idcirco naturam iecoris procreauit, & in eius habitationem disposuit, densam inquam naturam, lenem, claram, dulcem, & amaritudinis non expertem: vt cogitationum ex mẽte descendens potentia in ipso iecore velut in speculo figuras suscipiente, aspectuíque simulacra reddente, quandoque recepta terreat ipsum, quandocunque cognata amaritudinis parte vsa, minásq; intendens, & toti repente suffusa iecori felleos terribilésq; colores ostentat: contrahens prætereà ipsum rugosum & asperum totum reddat, ac fibras eius, bilem, eiúsque ventriculum, & venas quæ portæ vocantur, sic

affi-

afficiat, vt partim ex habitu recto deflectens atque contorquens, partim obstruens & concludens dolores detrimentáque præbeat. Ac rursus quando mãsuetudinis ex mente inspiratio contraria visa effingit, amaritudinem quidem sedans ex eo quod aduersam sibi naturam neque ciere, neque attingere velit, dulcedine verò illi ingenita vtens, & omnia recta, lenia, libera in ipso digerens: tunc sanè pacatam mãsuetámque partem animæ in iecore habitantem facit, adeò vt etiam in somno moderatè affecta sit, vaticinióque vtatur, quando rationis prudẽtiǽque est expers. Qui enim nos composuerunt paterni illius mandati memores, quo mortale genus præceperat quàm optimum pro viribus fieri, ita deteriorem nostri partem instituerunt, vt ipsa quoque veritatis foret quodam modo particeps: siquidem in ea expleri vaticinium statuerũt. Quod autẽ dementiæ humanæ Deus diuinandi vim dederit, illud argumento esse nobis potest, quod nemo dum sanæ mẽtis est, diuinum & verum vaticinium vllum assequitur, sed cum vel somno prudẽtiæ vis præpedita est, vel oppressa morbo, vel diuino aliquo raptu è suo statu dimota, fieri diuinatio solet. Prudentis verò duntaxat officiũ est, quæ à fatidico furentéque ingenio dormiẽdo vel vigilando pronunciata sunt, intelligere: & quæcũque visa illuxerint, ratiocinatione ita discernere, vt qua

quidque

quidque ratione, & cui futurum aliquid, vel præteritum, præsensve bonum vel malum portendere videatur, explanet. Illius *autem qui mansit manetque adhuc in furore, non est officiũ quæ viderit aut protulerit iudicare.* Scitum *profectò priscum id dictum:* Agere *sua, seque ipsum cognoscere, solius prudentiæ est opus.* Hinc *lex iubet diuinis vaticiniis iudices præesse prophetas, quos* Vates *quidam nominãt, ignorantes prorsus eos oraculorum visorũque, quæ obscuris voluminibus inuoluuntur, interpretes esse, non vates.* Quare *qui vaticinia iudicant, non vates illi quidem sed prophetæ, id est vaticiniorum interpretes pronunciatorésque vocandi.* Atque *iecoris quidem natura ob hanc causam talis facta est, & in ea sede qua diximus collocata, diuinationis scilicet gratia.* Ac *etiam uiuente vnoquoque talium signa clariora exprimi solent: vita verò priuato, cæcitas accidit, nec euidens quicquam fit vaticinij signum.* Proximum *huic ad sinistram locatum est huius gratia membrum, vt purum hoc semper clarúmque reddat, & instar speculi nitens atque perspicuum, ad imaginésque exprimendas accommodatũ.* Quapropter *quando propter corporis morbum sordibus iecur abundat, lienis raritas id purgãs, eas combibit, cùm membrum hoc concauum sit & exangue.* Vnde *purgamentis impletum, excrescit tumétque sanie.*

Ac rurſus cùm mundatum corpus eſt, reſtrictum in ſeipſum conſidet. Quid igitur anima mortale, quid diuinum habeat, & vbi, & quibuſcũ, & quare hæc inter ſe diſiuncta ſint, diximus. At quod reuera ita ſit vt diximus, ita demum aſſereremus, ſi diuinũ cõfirmaret oraculum: quod verò veriſimile ſit ita eſſe, & nunc & deinceps diligẽtius etiam inueſtigando aſſeuerare non dubitamus, atque in præſentia ita ſit nobis aſſertum. Quod autem hæc ſequitur, ſimiliter eſt tractandum. Reliquum eſt enim qua ratione cætera corporis membra digeſta ſunt, enarrare. Itaque hac potiſsimum ratione conſtare hæc decet. Cognoſcebant illi profecto noſtri generis fabricatores nos ad cibum potúmque intemperatos fore, ac propter ingluuiem plus quàm modus aut neceſsitas poſtularit, ex his ſumpturos. Igitur ne ſubitus propter morbos interitus proueniret, atq; ita imperfectum mox genus mortale deſineret, inferiorem ventrem fabricauerunt ad eſculentorum poculentorúmue ſuperabundantiam capiendam. Eum prætereà ſpiris inteſtinorum circumplicauere, ne ſubito alimenta nobis aſſumpta defluerent, ac rurſus noui alimenti cõfeſtim neceſsitas immineret. Ob illam enim inexplebilem perpetuamque voraginem genus noſtrũ philoſophiæ muſicæque & moderationis omnis expers relictum fuiſſet, illi parti quæ in nobis diuiniſsima eſt,

est, minimè obsecutum. Ossium verò & carnis cæterorúmque huiusmodi ita est natura composita. His nempe omnibus medullæ generatio initium præbuit. Vincula enim vitæ illius quàm anima corpori iuncta ducit, applicata medullæ, ex eáq; per omne diducta, vinciunt fulciuntque corporis nostri cũstructionem. Ipsa verò medulla est ex aliis generata. Sunt quidem trianguli primi quidã & indeflexi, lenésq; ad ignis, aëris, aquæ, terræ, exactissimam generationem accommodatissimi, è quorum generibus singulis Deus secernens singulos, & inuicem contemperatos permiscens totius generationis mortalium semẽtem fomitemque constituit, dum medullæ ex his substantiam procrearet. Posteà verò serens in ea, animarum genera alligauit. Figuras præterea quotcunque & qualescunque ex singulis speciebus adesse medullæ oportuit, tot penitus atque tales statim in prima illa distributione distinxit. Et illam quidem medullæ partem in quam velut agrum quendam diuinum semen iaciundum erat, globosam & vndique teretem finxit: atque encephalum, id est cerebrum, idcirco voluit nominari, quia vnoquoque animali denique absoluto vasculum cerebri capax, cephalum, id est caput, vocandum erat. Quod autem reliquas mortalésque animæ vires comprehensurum erat, rotundis simul oblongísque figuris ornauit,

totum'que medullam voluit nominari: atque ex iis quasi quibusdam ancoris iaciens totius animæ vincula, circa illas iam vniuersum nostrum corpus absoluit, oßiumq́; textura extrinsecus eas fulciuit. Os verò ipsum ita composuit. Terram atterens purã lenem'que miscuit, madefecit'que medulla. Id posteà in ignem iecit. Deinde in aquam mersit, rursus in ignẽ, iterum & in aquam. Atque ita sæpe transferens in vtrunque, tale reddidit, vt à neutro liquefieri posset. Hoc igitur vsus sphæra ossea quasi torno facta cerebrũ circũsepsit. Huic angustos reliquit meatus, & circa ceruicis simul dorsi'que medullam ex ipso rotulas vertiginésque effingens, quasi cardines subdidit, ita vt à capite per totum protenderit. Sic vtique semen omne seruauit, dum lapideo ambitu circumuallauit. Articulos insuper addidit, alterius ipsius natura vsus in ipsis tanquam media quadam existẽte potẽtia motus flexioni'sque gratia. Arbitratus verò oßium naturam aridiorem rigidiorem'que quàm oporteat fore, & cum ignita euaserit atque etiam frigefacta illisurã corrupturamq́; cito semen internum, neruorum carnis'que genus effinxit: vt neruis quidem membra reliqua vincientibus, intensis remissis'que circa cardines ipsos, corpus omnem ad flexionem tensionémue promptum & agile redderet: caro verò tegmen foret aduersus frigus atque calorem:

& quemadmodum externa corporis fulsimenta solent, ad casus varios munimẽtum: præsertim quia talis erat futura, vt molliter lenitérque corporibus cederet. Cui calidum idcirco humorem indidit, vt æstate quidem roscida madidáque extrinsecus, toti corpori domesticum præbeat refrigerium, hyeme verò rursus proprio igni exteriorem glaciẽ moderatè repellat. Hæc cùm fictor ille nostri corporis cogitaret, mixtione quadam ex aqua, igne & terra contemperata, & acuto illis salsóque fermento adhibito, succi plenam ac mollem carnem conflauit: naturam verò neruorum ex osse & carne non fermentata vnam ex vtrisque potentia mediam temperauit, flauóque infecit colore. Hinc fit vt carne quidem tensior & aridior, oßibus autem agilior molliorque sit neruorum substantia. His deus medullam simul & ossa deuinxit, & hæc omnia carnibus cooperuit. Quæ igitur ossa animata maximè erant, paucißimis carnibus adoperuit: quæ verò minimè, cõtra plurimis atque craßißimis. Iuncturis insuper oßium, præterquam vbi neceßitatis ratio aliter postulabat, paucas carnes adiecit, ne flexionibus impedimento forent, tardáque ad motum corpora facerent, néue sua quadam solida craßitudine obtusioríq; mole sensuum aciem hebetarent, memoriam impedirent, ingenij acumen obtunderent. Quamobrem inguinum,

 tibiarum,

tibiarum, iliorum, brachiorum, lacertorum ossa, & cætera omnia quæ articulis carent, quæúe intus latentia ossa propter animæ paucitatē in medulla prudentiæ vacua sunt, multis sunt carnibus adoperta. Paucioribus verò quæ prudentiam habent, nisi fortè carnosa quædam moles propriè ad sensum aliquē aptata sit, qualis est lingua. In cæteris est vt diximus. Natura enim ex necessitate genita atque nutrita nullo modo os compactum carnemq́ue multam simul & acutum sensum admittit. Maximè namque omnium ea capitis compsitio habuisset si vnà cōcurrere potuissent: genusq́ue hominum pingue, neruosum, robustumq́ue habens caput, vitam duplam, ac etiam multo diuturniorem, validiorem, placidiorem quàm nos possedisset. Cæterùm nostris illis fabricatoribus de nostro genere consultantibus, vtrum diuturnius quidem, sed deterius, an breuioris quidem vitæ, sed melioris, efficerent, visum fuit vitam breuem melioremq́ue diuturnæ & deteriori esse omnino anteponendam. Itaque caput osse raro texere, sed carnibus neruísque, quia flexiones non erat habiturum, non fulciuerunt. His omnibus de causis caput membris omnibus acutius ad sentiendum prudentiúsque, sed imbecillius est constitutum. Neruos autem ob hanc rationem atque hoc pacto deus extremæ parti capitis circumponens, spinæ dorsi eos quadam

dam

dam ſimilitudine circumplicauit, ſummáſque illis maxillas ſub vultu deuinxit, reliquos per omnia membra diſſeminauit, articulum connectens articulo. Noſtri præterea illi exornatores, oris naturam dentibus, lingua, labiis, ita vt nunc videmus, neceſſariorum ſimul & optimorum gratia ornauerunt. Nam ingreſſum quidem neceſſariorum, egreſſum verò optimorum gratia excogitauere. Nempe neceſſarium eſt quicquid ad alimoniā in corpus admittitur. Verborum autem effluxio miniſtra prudentiæ, effluxionum omnium optima eſt atque pulcherrima. Caput præterea nudo oſſe relinqui omni alio tegmine deſtitutum non poterat, propter caloris frigoríſque exceſſum: neque rurſus carnium pōdere prægrauatum, ſenſus expers obtuſumq́ue reddendum erat. Carne igitur non penitus deſiccata reſiduum quod maius ſupererat ſegregatum eſt, cutiſq́ue ipſa circa cerebri humorem ſibi ipſi iūcta & germinans caput circumueſtiuit. Humiditas autem ſub iuncturas ſcaturiens irrigauit, compegitq́ue ipſam ad verticem. Iuncturarum verò ſpecies varia propter circuitionum alimoniæq́ue potentiam facta eſt: & his quidem magis inuicem pugnantibus plures, minus verò pauciores. Hanc omnem cutem vndique igne pupugit percuſſitq́ue Deus. Per cutis inde quaſi ſauciæ rimulas humor

effluxit:

effluxit: quódue illic humidũ calidúmque syncerum erat, abiit: quod verò ex iisdem quibus & cutis, erat permixtum, emanationis impetu extra productum, in longum extensum est, tenuitatem punctationi penetrationíque illi æqualem habens. Sed propter tarditatem à spiritu circunstãte retusum, rursus'que sub cutem reuolutum, radices egit. His vtique causis capilli in cute sunt nati, secundum pellis coriiíque similitudinem cuti quàm proximi, sed propter coagulationem à frigiditate factam duriores cute atque densiores. Nempe capillus extra cutem productus frigore riguit. Hoc pacto constipatum hirsutúmque caput nobis deus instituit, causis quidem vsus illis quas diximus: tegmen verò ipsum ad cerebri tutelam non carnibus ponderosum, sed leue esse voluit, quod ad frigoris calorísve intemperiem repellendam sufficeret, & sensus acumen minime impediret. Ea verò quæ in digitis est nerui, pellis, & oßis complexio, aridior facta, communi quodã vno duriori'que cutis tegmine est adoperta. Cuius quidem accessoria ministráque causa in iis quæ diximus constitit: principalis autem causa in ea intelligentia quæ id futuræ cõmoditatis gratia fabricauit. Quod enim ex viris quãdoque mulieres & cæteræ animantes erant futuræ, nostri illi opifices non ignorabant. quinetiam quod vnguium vsum bestiæ quoque multæ ad opera mul-

ta erant habituræ, intelligebant. Quapropter homines statim genitos vnguibus armauerunt. Hac vtique ratione, & his de causis pelle, capillis, vnguibus extrema membra operuere. Quoniã verò partes & membra omnia mortalis animantis in mutua quadã cognatione genita erant, vitamq́; necessario in igne ac spiritu poßidebant, ne animal ipsum ab his resolutum exhaustumq́ue cito deficeret, hoc dij consilio prouidere. Quippe humani generis naturam quandam cognatam aliis formis sensibusq́ue miscentes, quasi animal quoddã aliud plantauerunt. Talia sunt domesticæ arbores, plantæ, semina, quæ consita nũc cultaq́ue ab arte mitia nobis sunt: quondam verò sine cultura, agrestia. Quicquid enim vitæ est particeps, iure animal nominabitur. Quod autem nunc dicimus, tertiæ animæ speciei est particeps, quã inter diaphragma & vmbilicum locauimus. Cui opinio, ratio, mens nulla penitus inest. Sensus verò suauis et tristis vnà cum cupiditatibus conuenit. Omnia siquidem continue patitur. Cùm verò in seipso ad semet conuertatur, externumq́ue respuat motum, & proprio motu domesticóque vtatur, idcirco huic natura non tribuit, vt quicquam pensi habens, suorum aliquid consideraret. Quapropter vita quidem fungitur, nec est ab animali diuersum. quia verò illa vi qua quid seipsum transfert, orbatum fuit, stetit ri-

gens, & fixum radicibus hæsit. Cùm hæc omnia superiores illi nostri ad nutrimentum nobis inferioribus suppeditassent, in nostro corpore quasi quodam horto meatus veluti aquæductus varios diduxerũt, vt liquoris deriuatione irrigaretur. Principio meatus occultos sub conflatione cutis & carnis, duas scilicet venas in tergo diuiserunt, secundum geminam corporis ipsius figuram, ad dexteram & sinistram. Has vtique ad spinam demiserunt, mediamque medullam genitalem comprehendere, vt & hæc quàm maxime vigeat pulluletque, & vberior hinc ad alia quasi decliuis effusio, irrigationem æquabilem præbeat. Post hæc partientes circa caput venas, easque inuicem ex opposito implicantes, partim à dextris ad sinistra, partim à sinistris ad dextera corporis dispertierunt, vt capiti ad reliquum corpus vnà cum cute connexio foret, postquam neruis quidẽ non erat circulo quodam secundum verticem comprehensum atque distinctum: atque etiam vt sentiendi vis ab vtrisque partibus per totum corpus vndique demanaret. Hinc verò aquæductum hoc ordine deduxerunt: quem planè perspiciemus, si hoc inter nos primum asseuerabimus. Quæcunque ex minutioribus componuntur maiora detinent: quæ verò ex grandioribus, minutiora cohibere nõ possunt. Ignis autem præ cæteris generibus, minutissimis constat particulis.

Ideo-

Ideóque aquam, aërem, terram, & quæ ex his componuntur omnia, penetrat, transilitque vsqueadeo, vt nihil ipsum valeat cohibere. Idem *quoque de nostro vtero cogitandum.* Nempe *cibos & potus ingestos retinet.* Spiritum *verò & ignem, quia eius compositione tenuiores sunt, demorari non potest.* His *igitur vsus est* Deus *ad irrigationem ab vtero in venas perficiẽdam.* Rete *enim quoddam ex aëre atque igne instar gibbosæ sagenæ contexuit.* Vbi *duo sunt ad ipsum introitum gibbi conuexa: quorum alterum bifariam bino pulsu iterum implicauit, & ab ipsis gibbi conuexis veluti funes per totum corpus vsque ad texturæ illius extrema circuntendit.* Interiora *igitur ipsius tricæ omnia ex igne composuit, conuexa verò & receptaculum ipsum ex aëre.* Demũ *hæc assumens in animali formato hoc pacto disposuit.* Conuexa *quidem in os demisit.* Cùm *verò conuexum gibbosumque sit duplex per arterias alterum in pulmonem vsque traiecit, alterum circa arterias in vterum.* Alterum *verò partitus vtranque illius partem ad fistulas narium communiter duxit, ita vt quãdo alterum ad os nõ peruenit, ex hoc ipso omnes illius fluxus meatúsq; repleãtur.* Alterã *verò gibbi retísq; capacitatẽ circa oẽs partes corporis cõcauas esse voluit.* Idq; *omne aliâs quidẽ in conuexa incuruaq; cõfluere molliter, quasi aër illic sit effecit: aliâs*

autem conuexa incuruaque ipsa refluere: Rete verò quoniam rarum sit corpus, penetrare per ipsum rursusque emergere. Radios autem ignis interiores successione continua subsequi, in vtranque partem aëre transeũte. Idque donec mortale consistit animal, fieri nũquam cessat. Huiusmodi agitationem, merito expirationem respirationémque nominatam esse censemus. Omne autem hoc opus omnisque nostra hæc paßio in corpore fit, irrigatione quadam & refrigerio ad vitam & nutrimentum. Quando enim expirante & respirante halitu, ignis simul interior sequitur, perque vterum diffusus poculenta esculẽtáque offendit, liquefacit protinus ipsa, partitur in minima, per exitus qua progreßio patet tãquam ex fonte quodam educit: in meatus videlicet venarum traiicit quæcũque exhausit, atque per corpus quasi vallem venarum fluenta diducit. Sed videamus iterum quibus causis respiratio hunc in modum quem nunc cernimus fuerit instituta. Cuius quidem rei talis erit consideratio. Quoniam vacuum nusquam est, quò quicquam eorũ quæ perferũtur, ingredi queat, spiritus autem è nobis euolat, cuiuis constat non in vacuum quidem hunc spiritum euolare, sed proximũ sibi è sua sede depellere, depulsum rursus illum proximum sibi semper extrudere, ac secundum neceßitatem huiusmodi quicquid in sedem illam repercu-

titur atque impellitur, vnde exclusus est halitus, ingressum illuc replensque halitum ipsum subsequi. Idque totum simul reuolutione quadã, quia nusquã sit vacuum, fieri. Quamobrẽ cùm pectus pulmonesque spiritum efflauerint, mox aëre corpori circunfuso meatus corporis penetrante replentur. Ac rursus euolans à corpore aër & emissus anhelitus inspirationem intro retrahi cogit per oris nariumque meatus. Causam verò quæ his principium dant, huiusmodi ponimus. Omne vniuersi huius animal in venis & sanguine calorem quasi fontem ignis aliquẽ possidet. Idque reti sagenæ comparauimus, per medium extensum, totumque ex igne contextum, cùm exteriora omnia ex aëre sint. Calorem sanè putandũ est natura sua in regionem suam extra ad id quod sibi cognatum est emanare. Cùm verò discursiones duæ sint, vna per corpus extra, altera rursus per os ac nares, cùm anhelitus ad alia impetum facit detruditque, alia contrà retrahit atque repercutit. Quod autem retractũ est, in ignẽ incurrens calescit: quod exhalauit, friget. Dum ergo caliditas permutatur, & quæ alio transitu vtuntur, calescunt, ac rursus quod feruet ad naturam suam emigrat, & hac emigratione alia in aliud iter repercutit, rursusq; hæc idem perpetiuntur aguntque semper, certe anhelitus hic circulo quodã hinc & illinc iugiter fluctuãs

expirationem & inspirationem continet. Quinetiam causæ paßionum quæ ex attractu ampullarum ex corpore à medicis fiunt, atque etiam potionis, & eorum insuper quæ iaciuntur, siue emittãtur sublimia seu deferantur humi, hac vtique ratione tractandæ videtur. Voces præterea, quæcunque veloces & tardæ, acutæ & graues audiri solẽt, aliâs dissonæ propter motus eius qui in nobis ab ipsis fit, dißimilitudinem, aliâs propter similitudinem consonæ. Priorum enim velociorumq́ue cessantes motus, iamq́ue ad simile quiddam progressos, tardiores ipsæ voces succedentes illis, eósque mouentes, occupant: cõprehendentes verò non alium quidem motum iniiciendo perturbant, sed tardioris lationis initium secundum principium velocioris inducunt. Dum verò desinẽtis motionis similitudinem sibi quandam accommodant, vnum ex acuta & graui concentum contemperant. Vnde insipientibus voluptatem, sapiẽtibus gaudium propter diuinæ harmoniæ imitationem in lationibus mortalibus repertam, tribuunt. Eadem ratio est de aquarum fluxibus, de fulminum impetu, de electri mirabili illo attractu, lapidísve illius qui Heraclius nominatur. Reuera nullius horum attractio fit: sed cum nusquam sit vacuum, & hæc seinuicem pulsent, atque repulsent, concretaq́ue & discreta suum locũ singula poscant, diligenti harum rerum inuestigatori

tori ex his mutuis paßionibus euentus illi mirabiles contingere uidebuntur. Atqui *respiratio, vnde huc digreßi sumus, ab his causis, & hunc in modum vt supra diximus prouenit.* Dum *videlicet ignis cibos diuidit, eleuaturque intrinsecus assecutus spiritum, venas à ventre communi eleuatione huiusmodi replet, ex eo quod attrita inde haurit, & ob hanc rationem per totum animalium omnium corpus alimentorum liquores penitus diffunduntur. Statim verò attrita & à cognatis suis ablata partim fructibus partim graminibus, quæ deus ad alimoniam corporis nostri produxit, colores propter mixtionem omnino varios habēt: sed plurimus in his rubeus præualet color, cuius natura ex ignis portione & absterſione in humido facta prouenit.* Propterea *eius quod in totum corpus permanat, color, talis aspectu est qualem diximus.* Id *sanguinem nominauimus, carnium & vniuersi corporis pabulū: vnde irrigatio distributa passim exhausta cuncta replet.* Modus *autem impletionis euacuationisve talis est, qualis in vniuerso cuiuslibet latio, per quam cognatū quodlibet ad seipsum se confert. Quæ enim nobis extrinsecus circunfusa sunt, resoluunt nos aßiduè, & singulas nostri portiones ad species suas foras emittunt. Sanguinea verò in nobis attrita inclusaque visceribus, vt par est in quolibet animali fieri sub*

cœlo

cœlo constituto, totius lationem imitari coguntur. Cùm igitur attrita quælibet in nobis cognatum poscant, exhausta quælibet implent. Porrò quando abscedit plus quàm accesserit, decrescit animal: quando contrà fit, augetur. Recens igitur animalis cuiuslibet compositio cùm nouos velut ex ligneo quodam contextu triangulos habeat, validam quidem eorum structuram possidet: moles autem eius tenerior tota coaluit: quippe quæ ex recentiori medulla concreuit nuper, & lacte nutrita est. Susceptos ergo triangulos illos extrinsecus incidẽtes ex quibus cibi potusq́ue conflantur, triangulis propriis antiquiores imbecillioresq́ue iuniorum vi peruincit & conterit, & grãde animal ipsum reddit, dum ex multis similibus alit. At cùm triangulorum suorum radicem compagemq́ue relaxat, ex eo quod magnis laboribus lõgo tẽpore aduersus multa certando fatigata & domita sit, tunc sanè alimenta suscepta in similitudinem suam non potest cõminuendo redigere, sua verò mẽbra ab ingredientibus facile dissipantur. Hinc iam minui ac deficere omne incipit animal, cũ superatur detrimẽtumq́ue istud senectus appellatur. Finis verò tunc obuenit, quando triangulorum illorum ex quibus medulla cõficitur, olim coaptata vincula, nihil amplius nectunt, sed defatigatione iam relaxata nexus animæ deserunt. Anima verò clam secundum

naturam

naturam cum voluptate protinus euolat. Quicquid enim contra naturam fit, molestum: quod autem pro rei natura, iucundum. Similiter & mors quam morbi & vulnera intulerunt, violenta est atque molesta: quæ verò senio paulatim ad finem deducente naturaliter surrepit, inter omnia mortis genera leuißima est, & cum voluptate potius quàm dolore contingit. Morbi *autem vnde nascantur, quis dubitet?* Nā *cum quatuor illa sint ex quibus compactum est corpus,* Terra, *Ignis,* Aqua, Aer, *horum non naturalis, excessus, defectúsque, & ex loco proprio in alienum translatio, per quam quod sibi conueniens est, nō tenent, intestinam quandam seditionem & morbos inferunt. Quando enim præter naturam vnumquodq; fit aut transfertur, calescunt vtiquæ quæ antè frigebant, arida madent, grauescunt leuia, & cætera omnia similiter permutantur. Solummodo verò idem aliquid sibimet secundum idem, atque similiter & debita proportione seruata accedēs vel decedēs, permittet se idem sibiipsi sospes integrumque manere. Quod autem aberrat, siue accedendo seu decedendo, mutationes varias, morbos, corruptiones infinitas inducit.* Ex *secundis quoque compositionibus secundum naturam constitutis secunda bonæ vel malæ valetudinis coniectura id quærenti cuique dabitur.* Cū *enim medulla ex illis & os & caro & nerui constiterint,*

terint, sanguis prӕtereà ex iisdem quamuis alio modo concreuerit, cӕteri quidem euētus plurimi quēadmodum superiora contingunt, maximi verò morbi atque grauissimi hoc pacto nascũtur. Quando videlicet ordine conuerso ista ex se inuicem fiunt, proculdubio corrumpuntur. Nempe secundum naturam carnes & nerui ex sanguine generantur: nerui quidem à villis & ligamentis propter cognationē, carnes autem à coagulatione quadam eius quod secretum à villis & ligamentis concreuit. Quod rursus à neruis & carnibus emanat glutinosum & pingue, simul quidem carnem vt plurimum ad ossium naturam, ac etiam, os ipsum medullā circundans nutriēdo exauget. Quod rursus per ossium crassitudinem stillat purissimum genus triangulorum, lenissimúmque, & pinguedine abundātissimum, dum defluit ex ossibus, atque delabitur, medullā irrigat. Quatenus igitur singula hunc in modum fiunt, bona valetudo seruatur: Mala verò sequitur valetudo, quando fit contra. Nam quotiens eliquata caro tabem rursus trāsmittit in venas, sanguis vna cum spiritu multus ac varius in venis, coloribus diuersis amaritudineq; & acidis salsísque infectus saporibus, bilem, cruorem, pituitam gignit quàm plurimam. Quӕ quidem omnia rursus sic genita & corrupta sanguinē ipsum in primis inficiunt, & ipsa nullũ nutrimētum adhi-

bentia corpori, ferũtur paßim per venas nullo prorsus naturalis circuitus ordine obseruato. Inimica sanè inter sese ista sunt: propterea quod nullum sui sibi inuicem præbent vsum. Naturali præterea corporis habitudini suóque in statu perseuerãti dissoluendo & liquefaciendo plurimum aduersantur. Portio nanque carnis vetustißima cum liquescit, ad digestionem concoctionemq́ue ineptißima, propter veterem exustionem nigrescit: quia verò contabuit, penitusq́ue exesa est, amaritudinem cõtrahit, cæteris omnibus corporis partibus nõdum contaminatis aduersam. & tum quidem pro amaritudine niger ipse color acerbitatem & acrimoniã habet, eo iam quod amarum fuerat magis attenuato: tum verò amaritudo rursus sanguine tincta colorem habet rubeũ, sed nigro huic admixto felleum. Præterea flauus color cum amaritudine coit, quando ob ignis flammam noua caro liquescit. Et nomen quidem omnibus his cõmune bilem imposuit vel medicus aliquis, vel certè eo ingenio præditus quispiam quo multa & dißimilia dispicere posset, ac rursus genus in multis vnum vno cognomento dignum inspicere. Quæ verò bilis species appellantur, pro colorum varietate rationẽ singulis propriam acceperunt. Cruor præterea, qui sanguinis residuum & defluxus est, lenis est ac mitis: qui verò bilis atræ acrisq́ue, agrestis. quando propter caliditatem salso sapori miscetur

huiusmodi quiddam acida pituita nuncupatur. Sæpe verò tenerioris recẽtísq; carnis portio quædam vna cum aëre colliquescit, deinde vẽto inflatur incluso, humiditate protinus circunfusa: fiuntque ex hoc ampullæ, quæ sigillatim propter paruitatem videri nõ possunt: iunctæ verò simul & in grandiorem tumefactæ molem, cõspiciuntur, coloremque propter spumæ generationem habent album. Omnem hanc tenerioris carnis eliquationem vna cum spiritu factã, quæ ex humiditate vento circũfusa tumescit, albam pituitam appellamus: recẽtis item pituitæ residuum defluxumque lachrymas atque sudorem, & quotcũque alia in quæ quotidie corpus resoluitur. Atque hæc omnia instrumenta morborum, quando scilicet sanguis non cibis & potibus secũdum naturam, sed ex contrariis præter naturæ leges excrescit. Quando igitur caro quælibet circunciditur, eiúsque radix permanet, dimidia quædam est calamitatis potẽtia. Facilè enim restauratur. Quando verò quod carnes oßibus alligat, ægrotat, & sanguis ex illis ac neruis defluens haud amplius nutrit ossa, carnémue reuincit, sed ex pingui & glutinoso asper, salsus, siccus, & squalidus iniquitate victus est factus, tunc certe quod omnia ista perpetitur, abscissum ab oßibus sub carne neruísque riget. Caro etiam à radicibus decidens nudos relinquit neruos & salso obductos humore,

more, & in fluenta sanguinis permanans, morbis quos supra diximus numero etiã plures reddit. Graues quidem hæ corporibus paßiones: quæ verò has præcedunt, admodum grauiores. Quando videlicet os ob carnis craßitudinem respirationem non habet sufficiẽtem, ideóque putredinis calore vexatum atq; restrictum, alimenta non suscipit, rursúsque ipsum in illam contra decidit frigefactum. Illa verò in carnẽ, caro in sanguinem rursus delabitur, Vnde acriores superioribus morbi nascuntur. Extremum verò omnium est, quando medullæ natura propter defectum aliquem aut excessum ægrotat: hinc enim omniũ vehemẽtißimi & ad mortẽ periculosißimi morbi proueniunt. tunc enim omnis compago corporis necessario dißipatur. Tertiam post hæc morborum speciem tripartitò diuidimus. Alius enim spiritu, alius pituita, alius bile creatur. Nam cùm spiritus ipsius custos, & quasi penuarius pulmo distillatione occlusus libera & expedita spiracula nobis non exhibet, & hinc quidem nullus mittitur spiritus, illinc verò plus quàm oportet accipitur, tunc quæ respiratione & refrigerio carent, marcescunt. Quod verò accipitur nimium, per venas traductum eas cõtorquet, liquefacitque corpus eius, in medio Diaphragma, mediũ scilicet interpositum occupans: hinc morbi admodum molesti multo cum sudore innumerabiles oriuntur.

Sæpe etiam intra corpus discreta & rarefacta carne innascitur spiritus: qui cũ foras egredi nequeat, iisdem quibus & ingreßi aliũde spiritus, doloribus afficit. Sed ingentibus tunc affligit doloribus, quando neruis proximisq́ue venulis circunfusus hæc inflat, & ligamenta continuosq́ue neruos à tergo intendit atque detorquet. Qui sane morbi ab ipsa intendente & inflante paßione tensiones, & à tergo contortiones cognominantur, quorum difficile remedium est. Subortæ enim febres hos maximè soluunt. Alba verò pituita propter ampullarum spiritum intus inclusa difficilis: ad exteriorem cutem delapsa, mitior, sed corpus variis sordibus aspergit, albísque inficit maculis, atq; morbos alios eiusmodi generat, Atræ verò bili permixta, cum diuinißimos capitis meatus illabitur, dißipare eos solet atque turbare. Si dormientibus id cõtingat, mitior: sin vigilãtibus, expulsu difficilior. Cùm verò sacræ naturæ languor hic sit, haud ab re sacer morbus est appellatus. Proinde pituita acida atque item salsa, lãguorum omniũ qui distillatione fiunt origo est. quoniam verò plurima loca illabitur, malas gignit valetudines plurimas. Quæcunque autẽ partes corporis tumescere dicũtur, à bilis incẽdio, & cõbustione vexãtur. quæ cũ expirat extrinsecus varios æstu suo tumores producit: intrinsecus verò cohibita, vrẽtes edacésq; morbos

plurimos procreat. Tūc autē peßima est, quando pus sanguini mixta & villorū ligaminúmq; fila suo ex ordine dimouet. quæ ideo in sanguinem diductæ & sparsæ sunt, vt mediocrē tenuitatis & craßitudinis habitū cōsequatur: neq; propter caliditatē cùm ipse sit lubricus, raro ex corpore defluat, neq; si craßior sit, ad motum fiat ineptior atq; ægre per venas fluat & refluat. Ad hāc vtiq; naturæ cōmoditatē, huiusmodi peropportuna sunt ligamēta, quas si quis etiam mortuo & ob frigus rigente sanguine inuicem conducat & contrahat, reliquus sanguis omnis diffunditur. Cùm verò missæ fuerint, illico cum præcedēte frigore restringuntur. Quoniam verò hanc vim villi huiusmodi in sanguinē habent, cum bilis natura sanguis vetus euaserit, ac rursus ex carnibus in hūc fuerit resoluta, calida & humida paulatim primam incidens villorum illorum vi compressa restringitur. Cōpressa verò extinctáque violēter, procellā intus tremoremq́; ciet. Cæterū quādo vberior affluit, calore proprio ligamēta exuperās, prætérque modum exæstuans, seruat quidem, ac si cōtinue ad finē vsque idonea victoriæ sit, penetrat in medullas: adustísque radicibus inde animæ vincula, quasi nauis funes resoluit & amputat: liberāq́; dimittit. Sed cū inferior adest, corpúsq; liquescēs ei resistit: ipsa deuincta, aut ꝑ totū corpus excidit, aut ꝑ venas in vētrē inferiorē

superiorémue

ſuperiorémue compulſa tanquam transfuga ex ſeditioſa ciuitate, ſic effugit è corpore, morbóſque eos inducit, quos Diarrhœas vocant, & Dyſenterias, id eſt, fluxus vẽtris lubricos, fluxúſque mordaces, necnon multas generis eiuſdem alias moleſtias infert. Quando igitur corpus ignis potiſsimum exceſſu languet, cõtinua febre laborat: quãdo verò aëris, quotidiana diſcreta. Aquæ tertiana, propterea quod aqua ſenior eſt quàm ignis & aër. Terræ demũ exceſſu, quartana. Terra ſiquidem omnium tardiſsima, quarto gradu cum ſit, tẽporis circuitu quarto feruet, deferuetq́ue: hinc quartanas inuehit febres, quæ vix ſeroq́ue ſanantur. Atque hoc quidem pacto corporis morbi contingunt. Animæ verò morbi propter corporis habitum ita naſcũtur. Morbum animæ dementiam eſſe cenſemus. Eius genera duo ponimus, Inſaniam & imperitiam. Quæcunque igitur paſsio alterutrum iſtorum infert, animi ægritudo eſt nuncupanda. Idcirco voluptates doloresq́ue admodum vehementes, morborum animæ omnium grauiſsimi iudicandi. Quiſquis enim vel nimia geſtit lætitia, vel nimio dolore deprimitur, dum illam auidius importuniusq́ue aſciſcere, hũc vitare obnixè conatur, neq; cernere neque audire recte quicquã poteſt, ſed rabie furit, & in eo habitu cõſtitutus, minimè rationis eſt compos. Qui verò fluido ſtupidoq́ue circa medullam

abundat semine, vtq́ue arbor pluribus quàm conueniat fructibus grauida nimia vbertate luxuriat, is profecto multis paßim doloribus, multis item voluptatibus in libidinibus ipsis earumq́ue fœtibus fructibusq́ue affectus, per omnem fermè vitam ob ingẽtes voluptates doloresq́ue insanit, ac furit: cumq́ue huius animus propter corpus æger sit atq; insipiẽs, vulgo tamen non æger, sed pro voluntate sua vt liber affectus falso putatur. Veritas autem sic habet. Nẽpe venereorum intemperãtia maxima ex parte propter generis vnius habitum per oßium raritatem in corpore lubricum madidumq́ue, animi infirmitas est. Ac ferme omnis voluptatum incõtinentia, quæ perinde ac si sponte improbi simus vituperari solet, non recte ita vituperatur. Nemo enim sponte malus, sed propter prauum quẽdam corporis habitum rudemq́ue educationem, malus omnis fit malus. Omnibus autẽ aduersa inimicaq́ue hæc sunt, & mala noxiaq́ue contingunt. Rursus dolore afflictus animus similiter propter corpus in prauitatem plurimam incidit. Acris enim & infesta pituita, amari item felleiq́ue humores, quando oberrantes per corpus non exhalant, sed per viscera reuoluti vaporem suum penetralibus animæ ipsius infundunt, lãguores animæ varios & magis & minus, tum plures, tum paucio-res efficiunt. Perferũtur sanè ad tres animæ sedes

humores vaporesq́; huiusmodi, ac pro loci diuersitate vnusquisq; varias species generat, difficultatis, atq; molestiæ, audaciæ rursus timiditatisq́;, obliuionis præterea, atque hebetudinis. Sæpe etiam ad prauum hunc corporaturæ & affectionis habitum accedunt mores ciuitatis iniqui, sermonesque & priuati & publici non parum omnino noxij, nec vllæ doctrinæ ad tãtorum malorum remedia à tenera ætate discuntur. Atque ita quicunque nostrũ praui sunt, duabus ex causis præter voluntatem maxime contingentibus, praui fiunt. huiusmodi quidem malorum causæ serentibus potius quàm satis, educantibus quàm educatis attribuendæ. Conandum tamen pro viribus educationis, studiorum, doctrinarum, diligentia improbitatem reiicere, assequi probitatem. Sed horum quidem tractatio alio constat differendi modo. Nunc iam conuerso quo cultu quibúsve causis corporis animiq́; salutem adipiscamur, decet exponere. Iustius enim est de bonis quàm de malis verba facere. Omne bonum pulchrum: pulchrum verò sine mẽsura & moderatione esse non potest. Ideoque animal quod tale futurum est, conuenienti mensura moderatũ esse oportet. Ex eorum autem numero quæ commensurata moderataque dicuntur, exigua quædam persentimus & iudicamus, præcipua verò & maxima

igno-

ignoramus. Porrò ad bonã & malam valetudinẽ, ad virtutes & vitia nulla moderatio vel immoderatio maioris momenti quàm animæ ad ipsum corpus esse videtur: Horũ nihil cõsideramus, neque animaduertimus, ꝙ quando robustã magnãq; animã imbecillior inferiorq; vehit species, vel quãdo cõtra ista iũgũtur, totũ ipsum animal pulchrũ esse nõ potest. maxima enim mẽsura & moderatione caret. Quod autem cõtra affectum est, spectaculorum omniũ ei qui id valeat intueri, pulcherrimũ amabilissimumq; apparet. Corpus quidem quod grandioribus vel inæqualibus cruribus, aut quouis alio modum excedente membro secum ipso dissentit, & deforme est, & in ferendis laboribus contorquetur, vacillat, lassatur, & cõcidit, innumerabiliumque malorũ sibi causam præbet. Idẽ quoque iudicãdũ de eo ex anima & corpore cõposito, quod animal appellamus. Quando enim anima corpore admodũ potentior est, exultat in eo atque effertur, totũ ipsum intrinsecus quatiẽs lãguoribus implet. Quãdo etiam ad discendũ inuestigandumque collectis in vnũ viribus vehementer incumbit, liquefacit protinus corpus & labefactat. Denique cũ ad docendum disserendumq; priuatim & publice ambitiosa quadam concertatione cõtẽdit, inflammat corpus atque resoluit. Nonnunquã etiam

distillationes fluxusque commouens medicorum plurimos decipit, cogitque illos contrarias causas iudicare. Rursus quando corpus grande & pigriori mole superexcedens pusillæ exilique cogitationi animi copulatur, cùm geminæ sint in homine secundum naturam cupiditates, vna quidem per corpus alimentorum, altera verò per id quod diuinissimum nobis inest, prudentiæ: tunc sanè potentioris illius præualentes agitationes quod suum est adaugent, quod verò animi, hebes, indocile, obliuiosum reddunt, atque ita infirmitatem maximam videlicet imperitiam generant. Vna demum est ad vtrunque salus & cõseruatio, vt neque animam sine corpore, neque corpus absque anima moueamus, vt in mutua contentione exæquatis inuicem viribus insurgẽtia bonam totius valetudinem tueantur. Quapropter quicunque mathematicis doctrinis operam dat, aut cuiuis mẽtis indagationi vehemẽtius studet, debet etiam motũ corporis adhibere, & in gymnastica exercitatione versari. Ac rursus qui summa corpus diligentia firmat & roborat, animæ quoque vicissim motus adiungere, musica & omnibus philosophiæ studiis vsus, si modo quis iure bonus simul & pulcher sit appellãdus. Similiter quoque partes curare debemus totius speciem imitati. Cùm enim corpus ab ingrediẽtibus incendatur intus, frigidúmve fiat, & iterum ab extre

mis

mis aridum madidúmve reddatur, & quæ deinceps hæc sequuntur perpetiatur, quando quis ociũ agens corpus motionibus his committit, superatum ab his dissoluitur. At siquis in curando corpore illam imitetur naturam quam altricem vniuersi vocauimus, ita vt nunquã torpere permittat, sed moueat semper iugíque agitatione internis externísque motibus secundum naturam vbique resistat, & moderata quadam cõmotione aberrantes paßiones corporis partésque cognationis ratione seruata vicißim in ordinem redigat & exornet, secundum sermonem illum superiorẽ quem de vniuerso habuimus, nequaquam sinet inimicum inimico admotum prælia in corpore morbósque ciere, sed efficiet potius vt amicũ adhærens amico sanitatem corporis tueatur. Omniũ verò motuũ optimus ille est, qui in semet ex seipso fit. Nã & mẽtis, & totius ipsius motioni cognatißimus est. Qui verò ab alio fit, deterior. Deterrimus autẽ motus, quando iacens & quietem agens corpus, ab aliis secundum partes mouetur. Quapropter purgationum constitutionumq́ue omniũ corporis, quæ exercitatione gymnastica fit saluberrima est. Proximè ad hanc accedit vectio facilis, siue naui, seu quouis alio vehiculo peragatur. Tertia commotionis species tũc demum cum summa cogit neceßitas, vtilis, aliter verò nullo modo sanæ mentis homini suscipienda. Me-

dicorum illa purgatio est, quæ pharmacis, id est, solutiuis medelis, fieri solet. Morbi enim nisi periculosissimi sint, pharmacis irritandi non sunt. Omnis nãque morborũ cõstitutio animalium naturæ quodammodo similis est. Sanè animalium compositio ab ipso generationis exordio certis tẽporum curriculis terminatur: idque & genus vniuersum patitur, & animal vnumquodque ab ortu fatale viuẽdi spatium in seipso exceptis necessariis passionibus, cõtinet. Etenim triãguli ab ipso initio singulorũ vim possidẽtes vsque ad certum tẽpus sufficiẽter ad vsum vitæ cohærent, vltra id vita nemini prorogatur. Idẽ quoque cõstitutionis modus lãguoribus cõuenit. Quos siquis citra fatalem temporis cursum pharmacis amputare cõtenderit, ex paruis ingentes, ex paucis multi euadere consueuerunt. Quapropter diligentia victus corrigendi & gubernandi sunt morbi, prout cuique datur otium, neque difficile infestumque malum pharmacis instigandum. Ac de communi quidem animali & parte illius corporea, qua diligentia regenda & gubernanda sint, vt ratio viuendi seruetur, satis sit dictum. Ipsum verò quod gubernaturum est multo magis ac prius ita pro viribus instruendũ est, vt quàm optimè atque pulcherrimè ad regendum sit præparatũ. Exacta quidem huius rei discussio propriam sibi & integrã disputationẽ exigeret. Quã-

tum

tũ verò fortè ad id quo de agimus attinet: ſiquis per ſuperiorum veſtigia gradiatur, non abſurdè ſic maximè procedendo ad cõmodum iſtorum finem perueniet. Sæpe in ſuperioribus diximus tres eſſe animæ ſpecies in nobis trifariã diſtributas, ſingulâſque ſuos motus habere. Ita nunc paucis cõcludamus, quæcũque illarum torpet, & à ſuis motibus otium agit, imbecilliſsimam neceſſario reddi: quæ verò agit aſſiduè, robuſtiſsimam. Quapropter danda eſt opera, vt ſpecies ſingulæ motus ſuos inter ſe moderatos cõuenienti tenore cõſeruent. De præſtantiſsima igitur animæ noſtræ ſpecie ita eſt ſentiendũ. Nempe hanc Deus vt dæmonem noſtrũ cuique tribuit: hãc in ſumma corporis arce ſedẽ habere dicimus, atque ad cœli cognationem à terra nos tollere, tanquam animalia cœleſti potius quàm terreno ſemine nata. Quod quidem recte admodum dicitur. Vnde enim primus animæ datus eſt ortus, inde diuina vis caput radicémque & originem noſtram pendentem ſuſpendens, totum dirigit corpus. In eo igitur qui concupiſcentiæ & ambitioſæ iracundiæ affectibus explendis incumbit, neceſſe eſt opiniones omnes mortales fieri, atque eum quàm maximè fieri poteſt mortalẽ prorſus euadere, cùm mortalem naturam pro viribus auxerit. At eum qui totus diſcendæ veritatis cupiditate flagrauerit, atque omnem eius operam

præcipuè

præcipuæ in hoc vno impenderit, necesse est omnino si quidem veritatem attingat, immortalia & diuina comprehẽdere: & quatenus humana natura immortalitatem assequi potest, eatenus hũc penitus immortalem euadere, nulla videlicet immortalitatis parte dimissa. quinetiam cum semper diuinũ colat, ipsumq́ue familiarem dæmonem in se habeat ornatissimũ, præcipuè beatum fore. Cultura autem cuiusque omnino vna est, proprium cuique pabulum motumq́; tribuere. Ei verò quòd in nobis diuinum est, motus cognati sunt, vniuersi ipsius cogitationes atque circuitus. Hos itaque secutum vnumquemque nostrum oportet discursiones illas nostras in capite olim à prima generatione corruptas, per ipsam mundanæ harmoniæ reuolutionísq; intelligẽtiã ita corrigere, vt intellectæ rei intelligentem vim secundum pristinam naturam similem reddat, per quam similitudinem vitæ à Deo optimè nobis propositæ, & in præsenti tempore, & in futuro finem adipiscamur. Sed iam disputatio illa de vniuerso vsque ad generationem hominum nobis proposita finem pene suum adepta videtur. Cæterarum verò animantium generationem quatenus duntaxat necessitas postulat, paucis perstringemus. Sic enim modum in hac disputatione tenere sibi quisque videbitur. Verũ de his iam ita dicamus. Quicunque virorum iniusti timidíque

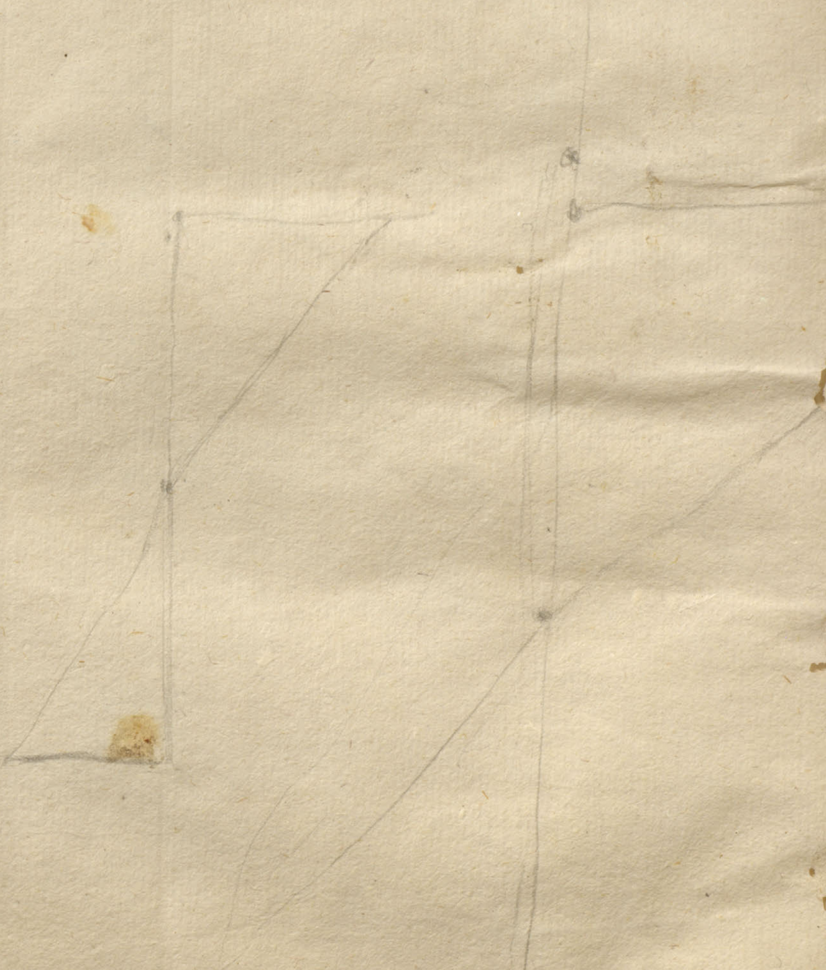
vixerunt,

vixerunt, quemadmodum probabilis ratio nobis ostendit, in generatione secunda in fœminas sunt conuersi. Quo quidem tempore hanc ob causam dij coitus amorẽ machinati sunt. Igitur in viris vnũ quiddam, in fœminis alterum vitæ & animæ compos ita composuerunt. Ipsum potus discursum, quo per pulmones sub renes in vesicam defluens & spiritui mixtus elisusq́ue depromitur, dij in fistulæ modum in compactam medullam à capite per ceruicem & spinam deriuauerunt. quod quidem Sperma, id est semẽ in superioribus nũcupauimus. Hoc autem vtpote animatum ac respirans, qua parte spirat, per eandem vitale effluendi desiderium gignit, atque ita generandi amorem nobis inseruit. Quocirca pudendorũ naturæ in viris insita vis, inobediẽs atque imperiosa, & quasi animal non exaudiens rationem furiosarum libidinum violentia subiicere sibi cuncta conatur. Vulua quoque matrixq́ue in fœminis eadem ratione animal auidum generandi, quãdo procul à fœtu per ætatis florem, aut vltra diutius detinetur, ægrè fert moram ac plurimum indignatur: paßimq́ue per corpus oberrãs, meatus spiritus intercludit, respirare non sinit, extremis vexat angustiis, morbis denique omnibus premit, quousque vtrorumque cupido amorq́; quasi ex arboribus fœtum fructũmve producunt. ipsum deinde decerpunt, & in matricem

velut agrum inſpargunt: hinc animalia primum talia, vt nec propter paruitatem videātur, necdum appareant formata, concipiunt: mox quæ conflauerāt, explicant, ingentia intus enutriunt, demum educunt in lucem, animaliúmque generationem perficiunt. Mulieres *hunc in modum & fœminæ omnes ſunt genitæ.* Auium *autem genus ex noſtro ita eſt aptè formatum, vt pro pilis pennas acciperet.* In *hoc illi homines tranſeunt, qui ſimplices & innocentes cùm ſint, leues tamen ſunt, & fruſtra in rebus ſublimibus curioſi: quíve adeò fatui ſunt, vt oculorum iudicio confiſi, hoc altiſsima quæque firmiter demonſtrari poſſe non dubitent.* Greſsibilium *verò ferarum genus ex his natū hominibus, qui à philoſophia penitus alieni ad cœleſtia nunquam oculos erexerūt, ex eo quòd volutionibus illis quæ in capite peragi ſolent vſi nūquam ſunt, ſed illas animæ partes ſecuti quæ in ventre & pectore dominātur.* Ex *his vtique ſtudiis anteriora membra & capita ob ipſam cognitionē humi penitus defixerunt: in longum productum ac diuerſum corporis verticem tenuere: quandoquidem ibi propter deſidiam ſingulorum colliſi ſunt & confracti circuitus, & ideo quòd quatuor pedum ac etiam plurium eſt inſtituta figura, vt inſipientioribus deus maiorem ex pedibus multis atque progreſſu occaſionem præſtet, per quam magis etiam deflectantur ad*

tur ad terram. Eos autem qui horum insipientissimi erant, corpusque in terram penitus prosternebant, quasi nihil vltra pedibus opus foret, in corpora carẽtia pedibus & humi serpentia permutarunt. Quartum genus aquaticum est, ex illis natum qui stolidissimi & imperitissimi fuerant, quos nostri illi transformatores pura respiratione dignos, idcirco non iudicauerunt, quia propter extremæ transgressionis iniquitatem, animam impurissimã prorsus habebãt. Ideo ex tenui ac pura aëris illa respiratiõe, in aquæ respirationem profundam turbidamúe merserunt. Vnde piscium & ostrearum ac denique aquatilium omnium orta est multitudo: in qua certe mutatione illi ex sedium extremarũ habitatione inscitiæ quoque extremæ dant pœnas. Hunc in modum & olim & nunc in se inuicem animalia migrant, dum mẽtis & dementiæ iactura vel adeptione mutantur. Iam igitur nostra hæc de vniuerso disputatio finem habeat. Mortalia enim & immortalia viuentia mũdus hic sortitus, atque inde completus, ita deniq; factus est visibile visibilia comprehendens animal, intelligibilis dei imago, sensibilis, maximus, interminatus, pulcherrimus, perfectissimus, cœlum vnũ hoc atque vnigenitum.

FINIS.

Filosof

31